ב"ה, ערב שבת קודש פרשת עקב תשפ"ב
גליון מס' 95

כי קרוב

עיתון החסידות

הכהן החסיד

לדמותו של הגה"ח רבי אברהם־צבי (הערש) הכהן זצ"ל: ראש־כולל שכל ימיו לן בד' אמות של הלכה ובד בבד נודע כמי ש"מתנהג בחסידות" • במלאות ז"ך שנים לפטירתו

המדבר הרוחני הגדול

רעיון נפלא לפרשה. 'החוזר' הגה"ח ר' יואל כהן זצ"ל

ומקבלין דין מן דין

האורות שאצר המגיד ממזריטש במחיצת מורו הבעש"ט זי"ע

המבוכה יותר מחומש

פנימיות העניינים הנלמדים בימים אלו בסוגיות הדף היומי

הגאב"ד והשליח

שליח הרבי, הרב שבתי סלבטיצקי, משתף בסיפורים להם היה עֵד ראייה ושמיעה מכלי ראשון על גאב"ד העדה החרדית, הגרי"ט וייס זצ"ל, כשבתו על כסא ממלכתו באנטוורפן • שלושים למספד

צילום: מגזין הציבור החרדי

המדבר וסכנותיו בחיים הרוחניים

פרשת עקב נקראת תמיד בשבת השנייה שאחרי תשעה באב, שאז מתחילות הפטרות 'שבע דנחמתא', (טור ושו"ע או"ח תכח), שבע הפטרות של נחמה שתוכנן הנחמה על החורבן והגלות. הן מתחילות בהפטרת פרשת ואתחנן – "נחמו נחמו עמי", 'שבת נחמו', וכך הלאה, עד השבת שקודם ראש השנה.

מבואר בספרים, ש"המועדים של כל השנה... בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן" (של"ה תושב"כ פרשת וישב). מזה מובן, שלא רק בהפטרות אלא גם בפרשות הנקראות בשבועות אלה מרומזים העניינים של הנחמה על החורבן והגלות.

תוכן הנחמה הוא שאף־על־פי שישראל שרויים עכשיו בגלות, הרי בקרוב יבוא משיח וכולם ישובו לארץ ישראל בגאולה השלמה. ואכן, בפרשת עקב מוצאים תוכן זה:

"כל המצווה אשר אנכי מצווך היום תשמרון לעשות, למען תחיון ורביתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם" (עקב ח,א).

רש"י כותב ש"כל המצווה" הוא מלשון גמר, "אם התחלת במצווה – גמור אותה".

וממשיך בכתוב: "וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלוקיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענותך וגו'" (שם ב), שבגלל החטא התעכבו ישראל במדבר בגלות ארבעים שנה, אבל כעת כבר עומדים בסוף שנת הארבעים, לקראת היציאה מהמדבר והכניסה לארץ, "כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה, ארץ נחלי מים... ארץ חיטה ושעורה וגו'" (שם ז־ח).

בזה יש רמז גם על הנחמה על הגלות העכשווית, ולכן קוראים זאת ב'שבע דנחמתא', שהנחמה היא שעל־ידי שנגמור את "כל המצווה", את עבודת הגלות, הרי בקרוב יסתיים 'מדבר הגלות' ונבוא לארץ ישראל.

אולם בהמשך מזהיר הכתוב: "השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך" (שם יא), ובהמשך לזה, (בפסוק טו), הוא מתאר באריכות את נוראות המדבר שבו התהלכו בני ישראל: **"המוליכך במדבר הגדול והנורא, נחש שרף ועקרב, וצימאון אשר אין מים"**. הכתוב מספר לא רק על מעלותיה הטובות של ארץ ישראל, שאליה עומדים להיכנס, אלא גם על המדבר שבו היו קודם לכן, ושהוא "המדבר הנורא".

נשאלת השאלה: מדוע? אם מדובר בפרשה של נחמה, מדוע יש לתאר את נוראות הגלות?

ההסבר הוא שגם זה חשוב בשביל הנחמה. כדי לצאת בהקדם ממדבר הגלות ולהגיע לארץ ישראל, אל הגאולה, יש להכיר את מהותו של ה'מדבר'. ידוע הפתגם: "ידיעת המחלה – חצי רפואה". כשאדם יודע שהוא חולה, יש תקווה שילך לרופא ויעשה מה שצריך כדי להירפא, ואילו כשאין הוא יודע כלל שהוא חולה – מצבו חמור הרבה יותר, שכן אין הוא יודע שהוא זקוק לרפואה. וכמו־כן בחולי הנפש, יש לדעת מהו ה'מדבר' ומהי הגלות שבה אנו שרויים עכשיו. ככל שנדע יותר מהי הגלות, על רעותיה ונוראותיה, נפעל ככל יכולתנו לצאת מה'מדבר' ולהגיע ל'ארץ ישראל'.

על־פי זה נבאר להלן כל פרט מהכתוב, המתאר את המדבר שבו הלכו בני ישראל בשעתו, הרומז כאמור למדבר הגלות הרוחני שבו אנו שרויים עכשיו, על סף הגאולה.

כשיהודי שוקע בגשמיות

'**מדבר**' – עניינו של מדבר הוא ש"לא ישב אדם שם" (ירמיה ב,ו). יש במדבר בעלי־חיים, אבל אין הוא מקום יישוב בני־אדם.

אמיתת עניינו של 'אדם' שייך ביהודי דווקא, "אתם קרויים אדם" (יבמות סא,א). וכפי שהשל"ה מבאר (תושב"כ וישב שא,ב) ש'אדם' הוא מלשון "אֲדַמֶּה לעליון" (ישעיה יד,יד), דומה להשי"ת, וזה שייך רק ביהודי, שנשמתו היא "חלק אלוקה ממעל ממש", ואפילו גופו קדוש, ולכן שייך לקוראו 'אדם'. ולפי זה, 'מדבר' ש"לא ישב אדם שם" עניינו הוא – מקום ריק מיהדות. מקום שיש בו רק גויים ואוירה נכרית, ואין בו יהודים ויהדות.

וכמו־כן ביהודי עצמו עלול להיות מצב של 'מדבר': בזמנים שאותם היהודי מקדיש ללימוד תורה, לתפילה ולקיום מצוות, ה'אדם' שבו מאיר בגלוי, אבל בזמנים שהוא שקוע בעניינים גשמיים – הם בחינה של 'מדבר'. וכמו שכתוב: "רוח בני־האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה" (קהלת ג,כא). כשיהודי נמשך ועולה למעלה – זוהי "רוח בני־האדם" שבו, היהודי שבו, ואילו כשהוא נמשך ויורד למטה, זו ה'בהמה' שבו, וכמאמר הגמרא (חגיגה טז,א) שבשלושה דברים אדם הוא "כבהמה".

> התחלת הירידה לגלות היא מזה שמתחילים לחשוב שה'מדבר' הוא 'גדול' – מייחסים חשיבות לענייני ה'מדבר'

אין להחשיב את המדבר

'**מדבר הגדול**' – הדבר הראשון שהכתוב מתאר במהותו של המדבר, שהוא 'מדבר הגדול'. כלומר, כשאדם ישווה ויחשב את ה'יישוב' מול 'המדבר' – הוא עלול להגיע למסקנה שזה 'מדבר הגדול', היינו שה'מדבר' גדול בהרבה מהיישוב.

הן בפשטות, היחס שבין ישראל לאומות העולם, שהרי ישראל הם "המעט מכל העמים" (ואתחנן ז,ז), והן בכל יהודי בפרט, כשיחשב כמה זמן מושקע אצלו על עניינים של 'יישוב בני־אדם', היינו עניינים של קדושה ועבודת השי"ת, וכמה זמן מופנה לעניינים של 'מדבר'. הוא ימצא שהזמן המוקדש ליהדות קטן מהזמן המוקדש לעניינים גשמיים. וכאן בא יצר הרע ורוצה לעורר אצל היהודי תנועה של ייאוש, על־ידי שהוא מתאר את גודלו של ה'מדבר', שזה 'המדבר הגדול'.

האמת היא שיהודי צריך לדעת כי המדבר אינו 'גדול', אלא היישוב הוא הגדול. אמנם מבחינה כמותית הזמן שבו הוא לומד ומתפלל הוא מועט, אבל מכיוון שזה עיקר מציאותו, הרי שזוהי ה'גדלות' האמיתית, וכל העיסוקים האחרים בעניינים גשמיים אין להם שום חשיבות ושום תפיסת מקום לגבי הזמן שבו היהודי עוסק בעניינו העיקרי, ב'יישוב האדם', בעבודת השי"ת.

וכביאור רבינו הזקן על הפסוק "כי האדם עץ השדה": "כמו אילן הצומח בארץ שהעיקר הוא הפרי שעליו, עם כל זה יש גם קוצין ועלין וגוף האילן, והעיקר הוא רק הפירות כו'. כמו כן האדם – העיקר הוא הפרי, היינו תורה ומצות, כמאמר רז"ל 'מאי פרי? – מצוות'. וזהו עניין 'תורתן קבע'. ושאר כל צרכי גופו – הם כמו העלים לגבי הפרי" (לקוטי תורה אמור לה,ג).

יהודי צריך לדעת שה'מדבר' אינו גדול, אדרבה, למרות שרוב היום הוא עובד במסחר וכדומה, אבל עיקר מציאותו ועניינו הוא הזמן שהוא מקדיש בכל יום ללימוד שיעוריו בתורה, לתפילה ולקיום מצוות. ואם כן, ה'יישוב' הוא הגדול ולא ה'מדבר'. התחלת הסיבה והירידה לגלות היא מזה שמתחילים לחשוב שה'מדבר' הוא 'גדול' – מייחסים חשיבות

כיקרוב
עריכה: בנימין ליפקין | רכז מערכת: אהרן לוין | © כל הזכויות שמורות
להפצה, פרסום, תגובות ויצירת קשר – 072-279-2086 • KIKAROV10@GMAIL.COM • מו"ל: מעיינותיך

לענייני המדבר, לענייני הגשמיים שאינם תורה ומצוות, לבהמה שבאדם ולא ל'אדם' שבו. כשמייחסים חשיבות ל'מדבר' וחושבים שהוא 'מדבר הגדול', בזה מתחילה הירידה והגלות.

אין סיבה לפחד

'והנורא' – זה שלב גרוע יותר. המדבר הוא לא רק 'גדול' אלא גם 'נורא', מפחיד. וההבדל בין הדברים: עצם המחשבה של אדם שמישהו אחר 'גדול' ממנו עדיין אינה מקטינה אותו. אכן, הזולת גדול והוא קטן; הוא מחשיב את הזולת יותר מאשר את עצמו, אבל מה שיש לו – יש לו. ואילו 'הנורא' משמעו שהוא מייחס חשיבות רבה כל־כך לזולת, עד שהוא **מפחד וירא** ממנו. גדולתו של הזולת מכרסמת במציאות האישית שלו.

הכוונה בנמשל, בעניינו: יש יהודי שיצר הרע משכנע אותו שהעולם הגשמי 'גדול'; שהעניינים הגשמיים יש להם חשיבות גדולה, ואילו הלימוד והתפילה הם 'קטנים'. יש לו תחושת כבוד כלפי העולם הגשמי ועניינו, ורגשי נחיתות מפניו. זה 'מדבר הגדול' בעיניו. אבל ככלות הכול, כשמגיע הזמן ללמוד – הוא שקוע בלימוד; כשמגיע הזמן להתפלל – הוא שקוע בתפילה.

אבל כאשר זה לא רק 'מדבר הגדול' אלא גם 'והנורא' – כשהוא ירא מהעולם, כי־אז גם בזמנים שבהם הוא עוסק בתורה ובמצוות הוא חושב כל הזמן: איך יסתכל העולם עליו? האם העולם יחשוב שהתנהגות זו מתאימה ומקובלת? הוא מפחד ורועד ממה שהעולם יחשוב עליו. האם זה תואם את 'מוסכמות העולם'?

סכנת החום והקור

'נחש' – כתוב בספרים שנחש ארסו חם, ואילו עקרב ארסו קר (ערכי הכינויים מע' נחש). אומר הכתוב, שכתוצאה מהגלות, המתחילה בכך שיהודי מחשיב את העולם ל"מדבר הגדול והנורא", נעשה מזה 'נחש' – ארס חם. כלומר, הוא מתחיל להתלהב בענייני העולם, ויש לו בהם חמימות והתלהבות. במקום שההתלהבות של יהודי תהיה בתורה ומצוות, נעשה אצלו מצב של 'נחש', שההתלהבות והאש אצלו הם בענייני העולם.

'שרף' – ההתלהבות והאש בענייני העולם היא עד כדי כך שזה שורף אותו, הוא מתלהב בחמימות ורתיחה עד שהוא לגמרי נשרף בזה.

'ועקרב' – כאמור לעיל, עקרב ארסו קר. כלומר, החמימות וההתלהבות בעניינים הגשמיים מקררת אותו, עד שהוא מרגיש קרירות מוחלטת לכל ענייני הקדושה. כל מה שקשור בקדושה נהפך אצלו לבחינה של 'עקרב' והיחס שלו לקדושה הוא קרירות מוחלטת.

לקלוט את ההתעוררות

'וצימאון אשר אין מים' – מובא בחז"ל בכמה מקומות שיש כרוזים היוצאים מלמעלה על־ידי בת־קול, כמו "שובו בנים שובבים" וכדומה (ראה חגיגה טו,א. אבות ו,ב). שואל הבעש"ט: "למה לא נשמע קול הכרוזים הללו לשום אדם"? כלומר, למי נועדו הכרוזים ומה התועלת בהם אם איש אינו שומע אותם? מבאר הבעש"ט: רואים שלפעמים יהודי מרגיש צימאון פתאומי לקדושה ונופלים לו הרהורי תשובה, והוא עצמו אינו יודע מנין באו לו אלה, ובאמת "הרהורי תשובה שנופלים לאדם פתאום בלתי שהכין את עצמו לזה – הוא בא ונמשך עליו מבחינת הרוח העליון שעורר אותו לזה" (כש"ט הוספות קב). הנשמה שלו 'שמעה' את הבת־קול.

ועל זה אומר הכתוב, שכאשר אדם שרוי בשיא הגלות, שמוסכמות העולם שולטות בו, כשכל התלהבותו היא בגשמיות ואילו הקדושה היא אצלו בקרירות כנ"ל, הרי "וצימאון – אשר אין מים": גם כאשר הוא מרגיש צימאון מסוים, כתוצאה מההתעוררות והבת־קול הבאה מלמעלה, הרי "אין מים", הוא לא יגיע מכך למים, לתורה. כי מאחר שהוא שקוע בעניינים גסים, הצימאון הזה מופנה על־ידו לכיוונים אחרים, ואינו מתורגם לצימאון לרוחניות אלא לגשמיות.

[בדומה למסופר על הבעש"ט, שתפילתו פעלה התעוררות אצל כל המצויים באזור תפילתו (אף אם לא ידעו שהוא מתפלל, כי עצם תפילת הבעש"ט פעלה התעוררות). אך אצל יהודים – הייתה ההתעוררות לרוחניות, להוספה בתורה ומצוות וכו', ואילו אצל הגויים, אף שתפילת הבעש"ט פעלה התעוררות גם בהם, ההתעוררות שלהם לא הייתה לקדושה אלא התלהבות בעלמא שאין בה ממש. למרות שמקור ההתעוררות היה בתפילת הבעש"ט, מעניין של קדושה, אבל מכיוון שהם לא היו ראויים לכך, ההתעוררות לא באה אצלם לידי ביטוי באופן הראוי. זהו "וצימאון אשר אין מים"].

וכל זה הוא ירידה אחר ירידה, מדחי אל דחי, והכל מתחיל מ'המדבר הגדול', שמחשיבים את ענייני העולם לדבר גדול. מזה מתחילה כל הירידה של המדבר והגלות.

השי"ת איתנו גם במדבר

הכתוב אומר לנו זאת למען שני דברים:

א) כמבואר לעיל, יש צורך בידיעת המחלה, כדי לדעת מה צריך לרפא. יהודי צריך לדעת שהמחלה הראשונה של הגלות היא שהעולם תופס אצלו מקום גדול, ועליו לדעת שהאמת היא שהחשיבות אינה בענייני העולם אלא בתורה ומצוות; לא ב'מדבר' אלא ב"יישוב בני־אדם'.

ב) עוד דבר רואים בפסוק: "המוליכך במדבר הגדול והנורא" – השי"ת הוא המוליך את ישראל במדבר הגלות. אפילו כשיהודי שרוי במצב של "מדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצימאון אשר אין מים", גם אז מוליכו השי"ת ואינו עוזבו. "המוציא לך מים מצור החלמיש" – סוף־סוף השי"ת מעורר את היהודי, כמו שכתוב "וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח" (שמואל־ב יד,יד), שסוף סוף כל יהודי יחזור לעבודת השי"ת ולתורתו.

> במקום שההתלהבות של יהודי תהיה בתורה ומצוות, נעשה אצלו מצב של 'נחש', שההתלהבות והאש אצלו הם בענייני העולם

ובפרט שעומדים בסמיכות לגאולה, וכאמור שפרשת עקב נאמרה בסוף שנת הארבעים, לקראת סיום הגזירה של גלות המדבר, וכבר רואים את הנחמה, ש"ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה". וכמו־כן גם עכשיו עומדים אנו בסיום הגלות, וכמובא בספרים ש'עקב' הוא מלשון "עקבתא דמשיחא".

על כן יש לדעת שאף שמצויים ב"מדבר הגדול והנורא", הרי גם שם נמצא איתנו השי"ת, "המוליכך במדבר הגדול והנורא", ו"המוציא לך מים" – כפסק הרמב"ם ש"הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין" (רמב"ם תשובה ז,ה), שבסוף הגלות, בעקבתא דמשיחא, תהיה התעוררות תשובה חזקה, שכל ישראל ישובו בתשובה, ונצא ממדבר הגלות "אל ארץ טובה ורחבה".

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ב ע' 371 – אוצר לקוטי שיחות דברים, שיחה ד לפרשת עקב)

אֶחָד הָיָה רַ' אַבְרָהָם הָעֶרֶשׁ

ז"ך שנים ימלאו ביום ראשון הקרוב, כ"ד במנחם־אב, להתבקשו לישיבה של מעלה של הגאון החסיד רבי אברהם־צבי (הערש) הכהן זצ"ל • דמותו הנדירה מיזגה באישיותה חיבור בלתי מצוי של גאונות עצומה, עמל ויגיעה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, עמידה בראש כוללים נודעים שהוציאו מבין כתליהם במרוצת השנים מאות אברכים יראים ושלמים, יושבי על מדין בכל קצווי תבל – ובד בבד התקשרות ודבקות אמת ברבו, כ"ק אדמו"ר זי"ע, הקפדה מופלאה ובלתי מצויה ליהודים בגילו שלא להחמיץ שום שידור־חי מדברי קודשו ביומא דפגרא, התייצבות אישית מדי שבוע לזיכוי יהודים בהנחת תפילין ברחבת הכותל ומעל לכל ציפייה דרוכה ומוחשית לבניין בית המקדש בו קיווה והשתוקק לשרת ככהן במעמדו

מנחם מענדל בלוי

זר כי נקלע היה לרחבת הכותל המערבי ביום שישי, ערב שבת קודש, זוכה היה לראות מחזה נפלא שחזר על עצמו מדי שבוע. יהודי שניכרים עליו אותות הזמן והגיל, אגלי זיעה מבצבצים בראשו, עומד חבוש בשטריימל ובבגדי שיראין של שבת קודש, כמנהג בני ירושלים, אוחז בידו האחת צמוד לחיקו, חוברת 'ליקוטי שיחות' שבימים אלו הגיעה מניו יורק, ובידו השניה זוג תפילין, בהציעו לעוברים ושבים להניח תפילין.

הדבר שב ונשנה באדיקות מתמדת במשך שנים. בכל יום שישי, לאחר שטבל והיטהר במקווה טהרה לכבוד שבת קודש, עלה ונסתפג והתעטף בבגדי שבת ותכף קם ונסע אל הכותל המערבי, שם עמד על משמרתו עד כניסת השבת. עם רדת הלילה, כששבת קודש פרשה כנפיה על באי הכותל, נעמד להתפלל 'קבלת שבת' ותפילת ערבית מול שריד בית מקדשנו ואז צעד רגלית כחצי שעה בואכה 'בתי ורשא'.

היהודי הזה, שעומד היה על רגליו שעות ארוכות בדוכן התפילין, בקור המקפיא של החורף הירושלמי ותחת החמה הקופחת של עונת הקיץ, נמנה עם גדולי תלמידי החכמים אשר בירושלים, וכגודל גאונותו כן גודל מידת חסידותו והיותו דבק וקשור בקשר איתן עם רבו, כ"ק אדמו"ר זי"ע. היה זה הגה"ח רבי אברהם צבי הכהן, אשר כל רואיו ומכריו כינוהו בפשטות וללא שם תואר נוסף: 'ר' אברהם־הערש'.

בני ביתו מעידים כי היה חוזר צמא עייף ויגע, ופעמים נזקק לשתות כמה כוסות מים או תה עד ששבו אליו כוחותיו. מכל מקום לא מנע הדבר ממנו להמשיך ולהתמיד בקביעות קודש זו. גם בערוב ימיו, כשכבר לא היה בכוחו לצעוד חזור ברגליו, לא ויתר על קביעות קודש זו בדוכן התפילין ליד הכותל, אם כי היה שב לביתו ברכב שעה קלה לפני כניסת השבת.

אחד הוא האיחול שהיה שגור בלשונו הק' של הרבי לכל חסיד כבר בהגיעו למצוות, לזכות להיות חסיד, ירא שמים ולמדן. על ר' אברהם־הערש ניתן לומר כי גילם בדמותו כל אחת מתכונות אלו. לא היו אלו שעות ותחומים נפרדים; עת ומקום ללמדן ועת ומקום לחסיד. בכל מקום ובכל זמן תלמודו וחסידותו היו לאחד. החסידות ויראת השמים שבו פרנסו את למדנותו ותורתו הזינה את מעשיו בהפצת מעיינות החסידות ובהתקשרות ודבקות האמת שלו ברבי. רבות יצא ונכנס אצל גדולי ישראל מכל החוגים ובכל עת חזר בפניהם מתורת כ"ק אדמו"ר זי"ע, ולרבים היה למורה דרך ישרה ללא חת מפני המלעיגים, בהפצת המאור שבתורה, תורת החסידות, בין לומדי תורה שלא טעמו טעם חסידות.

תורה וגדולה במקום אחד

מסכת חייו נפתחת בלודז' של מעלה. נולד ביי"ב בניסן תרע"ו לאביו רבי משה־דוד הכהן, שהיה בן משפחת כהנים מיוחסת לדורותיה, בן אחר בן, עד לרבי שבתאי הכהן (הש"ך).

אביו היה מנכבדי חסידי אלכסנדר והיה דבוק בכל לב ונפש להרה"ק בעל 'עקידת יצחק' הי"ד. תורה וגדולה היו על שולחנו בה בעת. עשיר ובעל נכסים היה, ורחוב שלם של חנויות בלודז' היה בבעלותו. עם זאת, פינה זמן ניכר מעסקיו ועסק בתורה הקדושה, כחברותא עם אחד מתלמידיו הקרובים של של ה'אבני נזר' מסוכטשוב זצ"ל.

באווירה מיוחדת זו של תורה ויראת שמיים חסידית בדרך הבעש"ט הק', גדל הילד אברהם־הערש. כשבגר מעט, איווה לו מכון לשבתו ב'שטיבל' של חסידי אלכסנדר ברח' פולנוצ'נע וקבע בו את מקומו לשקוד על התורה יומם ולילה.

אט אט הלך שמו של הנער הצעיר והתפרסם בסביבה כאחד המופלאים מצעירי החסידים שיראתו קודמת לחכמתו. דבר זה קיבל את ביטויו גם בדרך לימודו. העיון והפלפול שימשו לו כאמצעי להסקת ההלכה למעשה בה היה עיקר חפצו ורצונו. בכל דבר הלכה ירד לעומקו, משורשו הראשון בסוגיית הש"ס, דרך הראשונים, הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש ועד לעיון בטור, בשו"ע ובנושאי כליהם. לא נח ולא שקט עד שההלכה הייתה מסודרת ומבוארת אצלו היטב, דבר דבור על אופנו.

באותן שנים דבק גם ר' אברהם־הערש כאביו באדמו"ר מאלכסנדר בעל ה'עקידת יצחק'. הרב א. צ'יצ'נסקי העיד כי באחד מלילי הסדר ראה במו עיניו כיצד ר' אברהם־הערש הצעיר מתגנב מתחת לשולחנו של רבו כשהוא מחזיק בידיו מצה, יין ומרור. כה מכווץ היה תחת השולחן, אך פניו נהרו משמחה מכך שלא הפסיד אות אחת מדברי רבו בשולחן הסדר.

בשנות התר"צ, עת התקדרו שמי פולין בעבים ורוח מלחמה ריחפה בחלל האוויר, גמלה בלב ר' משה דוד ומשפחתו ההחלטה לעזוב את פולין ולעלות ולחונן את ארץ הקודש.

קודם עלייתו פנה ליטול את הסכמת רבו. בדרך כלל, לא התיר האדמו"ר מאלכסנדר לחסידיו לעלות לארץ בהבהירו נחרצות כי הסכנה הרוחנית האורבת לילדים באווירת פריקת העול ששררה בארץ, חמורה יותר מהסכנה הפיזית באירופה. אך על משפחת

כהן סמך האדמו"ר באומרו כי ברי לו שידבקו ביראת שמים בהיותם תלמידי חכמים מובהקים ולפיכך העניק להם את ברכת הדרך.

באביב תרצ"ד, עלתה משפחת כהן לארץ הקודש, (כשכל רכושה שהיה לה בגולה נלקח מעמה וכל בני הבית נותרו בעירום ובחוסר כל) אך ללא ר' אברהם־הערש שנאלץ להישאר מאחור עד להשגת אשרת יציאה. רק לאחר שנה של מאמצים, בשלהי שנת תרצ"ה, הצליח אברהם־הערש הצעיר לעבור את הגבול באמצעות תעודת זהות מזויפת של צעיר שעדיין לא חלה עליו חובת גיוס.

לאחר הגעתו של ר' אברהם־הערש לארץ הקודש, החל לתור אחר בית מדרש כלבבו בו יוכל לשקוד בתורה. תחילה פנה ללמוד בישיבה הנודעת 'תורה ויראה' בלב שכונת מאה שערים, אך כיון שלא היה רגיל לסדרים וסגנון הלימוד הרגילים בישיבות בירושלים, לא מצא בה את מקומו. כך החל לנדוד מישיבה לישיבה בחיפוש אחר מקום תורה שליבו חפץ.

שקדנותו וחריפותו נהפכו לשם דבר. הגרי"מ דושינסקיא זצ"ל, ראב"ד העדה החרדית, סיפר לימים: "בסביבות שנת תרצ"ו החל ר' אברהם־הערש להשתתף בשיעוריו של אבי הגאב"ד (המהרי"צ דושינסקיא זצ"ל), ומסר שיעורים קבועים מדי יום בגמרא והלכה באחד מבתי הכנסת בירושלים.

"ר' אברהם־הערש היה למדן גדול וחריף. היה שואל ומקשה, מעמיק ומפלפל בהתלהבות רבה, וניהל בשיעור דיונים סוערים עם אבי. כעבור תקופה קצרה, נוכח ר' אברהם־הערש שהוא נוטל את הזמן ומפריע לשאר המשתתפים, והחליט לחדול מלהשתתף בשיעורים למרות בקשותיו של אבי שניסה להניאו מכך".

בצלו של ר' אלתר הגדול

בגאונותו, כבר בהיותו עול ימים, היה מדייק בכל אות ותיבה שבשולחן ערוך הרב וכל סברא הייתה יקרה לו כבבת עיניו. לימים זכה להנחיל לכלל חידושים רבים של אדמו"ר הזקן שמשום מה היו נעלמים עד שבא ר' אברהם־הערש וגילה והפיץ אותם ברבים.

בכל יום ישב שעות רבות ולמד ברציפות, שקוע היה בלימוד, עד כדי כך שלא הבחין בנעשה סביבו. על גודל העמקתו בלימוד סיפר הרה"ח ר' ישראל פרישמן ז"ל: "לעת זקנתו, לאחר שר' אברהם־הערש עבר ניתוח להסרת הקטרקט בעיניו, שמעתי את הרופא, ד"ר ברננסון, שואל אותו האם הרגיש כאבים בזמן הניתוח, ור' אברהם־הערש עונה לו בפשטות: התעמקתי ברמב"ם מסויים וברוך ה' לא הרגשתי שום דבר".

שקידתו בתורה עוררה בנפשו חשק לעבודת ה' פנימית ועמוקה יותר. ככל שהרבה להגות בתורה, צמאה נפשו ללמוד יותר על "נותן התורה". יד ההשגחה הובילה אותו לשערי היכלה של חב"ד.

על התקרבותו לחסידות חב"ד סיפר בעצמו בשנת תשמ"ג, בראיון יחיד שהעניק בכל ימי חייו לשבועון 'כפר חב"ד'. לא קל היה לשכנעו להסכים לכך כי מעולם לא הסכין לספר דבר על עצמו. לריאיון זה ניאות לא לפני שככל הנראה נאמר לו כי הדבר נעשה לבקשת הרבי, כדי לצאת להגנה על כבוד החסידות (שידעה אז מתקפות שונות) ובתוך כך לסייע בהפצת המעיינות.

וכה סיפר: "נכנסתי לישיבת 'תורת אמת' בירושלים בשנת תרצ"ז משום שהייתה ישיבה חסידית שיצא לה שם טוב. בתקופה ההיא למדו בה רבים שלא היו חסידי חב"ד ואני הייתי אחד מהם. אל חסידות חב"ד נמשכתי הודות למשפיע, הגה"ח ר' אלתר שמחוביץ' זצ"ל. שיעוריו בספר התניא כבשו את ליבי. זו הייתה הפעם הראשונה בחיי שבה ראיתי שענייני תורת החסידות חודרים להבנה טובה ובריאה. זה היה דבר חדש לגמרי עבורי.

"הסבריו של ר' אלתר היו שכליים ביותר, מובנים היטב, משל היו אלה עניינים פשוטים ביותר ולא עניני חסידות מופשטים. השיעורים הללו היו שם דבר. כל אדם בעל־שכל שנכנס לשיעוריו היה יוצא נדהם מההסברים המופשטים והעמוקים המובנים היטב ובפשטות. זו הייתה דרך לימודו של ר' אלתר הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות: הבנה, הגיון.

"שיעורים אלה הם שקירבוני לחסידות חב"ד אולם התרשמתי עמוקות מכל אישיותו של ר' אלתר בפרט ומאישיותם של חסידי חב"ד בכלל. הרצינות של היהודים הללו. חרדת הקודש שבה היו מזכירים את המילה 'רבי'. תפילתם ספוגת

"שמעתי את הרופא, ד"ר ברננסון, שואל אותו האם הרגיש כאבים בזמן הניתוח, ור' אברהם־הערש עונה לו בפשטות: התעמקתי ברמב"ם מסויים וברוך ה' לא הרגשתי שום דבר"

החום והרגש. כל אלה הם דברים שלא יכולתי להישאר אדיש בפניהם".

בדבריו הוסיף והפליג על דמותו רבת ההוד של המשפיע רבי אלתר שמחוביץ שאכן העמיד תלמידים הרבה והאריות שבחבורה מקרב תלמידיו ומושפעיו היו לימים לישובים ראשונה בכותל המזרח של חסידי חב"ד, כמשפיעים ברי אוריין ובעלי צורה שהשקו עדרים רבים ממעייני תורת החסידות.

"ר' אלתר", אמר ר' אברהם־הערש, "היה יהודי שהאלוקות והקדושה האירו בו. תפילתו הייתה נפלאה. לראותו בעת תפילתו הייתה זו חוויה מיוחדת ובלתי נשכחת. מי שהיה עומד בקרבת מקום אליו והיה שומע את התפילה ואת האנחות שבקעו מפיו, היה ליבו נמס כמים".

עם המתנצחים בדברי תורה

בחורף שנת ת"ש בא ר' אברהם־הערש בקשרי השידוכין עם מרת רבקה מאטיל בת ר' אברהם אלחנן וייספיש, חתן הגה"צ ר' דוד בהר"ן זצ"ל, מזקני הפוסקים ומנקיי הדעת בירושלים של מעלה.

ר' דוד בהר"ן נהג לבחון בלימוד את החתנים המיועדים לנכדותיו. כשהציעו את ר' אברהם־הערש לחתן, נפגש עמו ר' דוד כמה פעמים. באחת הפעמים יצא בהתפעלות גדולה וכשהגיע לבית אבי הכלה, חתנו ר' אברהם אלחנן, אמר לו בהתפעלות: "היום קניתי ספר תורה לבתכם".

לימים הייתה לר' אברהם־הערש קביעות של חברותא יומית עם הסב הדגול ללימוד הלכות 'יורה דעה'. חודשים ארוכים למדו בעיון רק את הפתיחה של ה'פרי מגדים' להלכות מליחה. לאחר מכן למדו בעיון, במשך מספר שנים, שולחן ערוך ונושאי כליו הלכות 'איסור והיתר'. מרוב הערכתו ואהבתו לנכדו הצעיר קבע הסבא ר' דוד ללמוד שיעור בחסידות מפי הנכד, בספר 'דרך מצוותיך' לאדמו"ר הצמח צדק, ובפרט במצוות האמנת אלקות. בשיעורים אלו היו אחליפי דוכתייהו כשהנכד היה מגיד השיעור וחותנו־זקנו עושה אוזנו כאפרכסת לשמע הדברים.

באותן שנים הלך והתפרסם שמו של האברך הצעיר ר' אברהם־הערש כאחד מאבירי התורה שבירושלים שכל רז לא אניס ליה ובעל דעה רחבה בהוויות אביי ורבא, ואסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. תלמידי חכמים וגדולי ישראל נהגו להתחדד איתו בלימוד ונתקיים בכולם "ואת והב בסופה".

כה סיפרו לימים הגרי"ד גרוסמן, רבה של מגדל העמק, ואחיו רבי בן־ציון גרוסמן: בית הורינו היה בשכנות למשפחת כהן. אבינו, הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, ור' אברהם־הערש, הכירו כבר מימי שבתם יחד בבית אולפנא ללימוד הירושלמי של הרב סלומון. הם אהבו להשתעשע בדברי תורה. לעתים תכופות אנחנו הילדים נאלצנו לחכות זמן רב עד שיסיימו את שיחותיהם ודיוניהם התורניים שהיו לוהטים ומלאים חיות. ר' אברהם־הערש היה נמוך קומה ואבינו היה גבה קומה. כשעמדו ברחוב והתנצחו בלימוד בחיות גדולה, ממרחק היו הוויכוחים נדמים כמו התלהמות ותגרה. דבריהם היו נשמעים בקולי קולות ברחבי השכונה.

ר' אברהם־הערש היה נכנס ועולה על שולחנם של מלכים - מאן מלכי רבנן, מחוגים רחבים. שאלות רבות הופנו אליו מכל קצווי תבל, והוא זכה ליחס של כבוד והערצה מגדולי ישראל, שאין די מקום בנייר לפרט את שמותיהם, כי רבים הם.

את ימות החול היה חותם ר' אברהם־הערש בשבתו מדי יום שישי, בביתו של הרב הראשי האשכנזי של ארץ ישראל, הרב יצחק אייזיק הרצוג. שם היו נערכים דיוני הלכה סוערים בין תלמידי חכמים. בדיונים אלו היה הרב הרצוג מציג מהשאלות החמורות שנשלחו אליו, שאלות הנוגעות לכלל היישוב היהודי בארץ ישראל, ובהנהגה ציבורית ופרטית כהלכה. מבין המשתתפים הקבועים היו: הראשון לציון הגר"ע יוסף, הגרי"ש אלישיב, הגרש"ז אויערבאך, הגרש"י זוין, הגר"ב ז'ולטי ועוד.

בשנת תשכ"ז, עת יצא כ"ק אדמו"ר זי"ע ב'מבצע תפילין', המיר ר' אברהם־הערש את הבילוי בערב שבת לאחר חצות עם תלמידי חכמים המתנצחים בריתחא דאורייתא, ויצא בהתלהבות למשמרתו ברשות הרבים, לא מתוך קבלת עול גרידא אלא כדרכו בדחילו ורחימו, באהבה יותר מיראה, בזריזות ובשמחה לזכות את העוברים והשבים, אנשי השוק, וביניהם קרקפתא שעדיין לא הניחו תפילין מעולם, לנצל את התעוררות נשמתם בביקורם ליד שריד בית מקדשנו ולקיים מצוות תפילין בשם ומלכות.

אפיזודה שמאירה את דמותו הכבירה וחביבותו אצל גדולי ישראל, סיפק הרה"ח ר' מיכאל זלמנוב: פעם לקחתי את הראשון לציון הגר"מ אליהו משדה התעופה בניו יורק אל האוהל הקדוש של הרבי זי"ע. נזקקתי באותה שעה לתעודת סמיכה לרבנות ממנו והדבר יכול היה להביא לי לתועלת במקום שליחותי. סיכם עמי הרב שיבחן אותי כל הנסיעה משדה התעופה. כשנכנס לרכב שאל אותי, ממי כבר קיבלת סמיכה? השבתי בנוקבי בשמו של ר' אברהם־הערש. אם כך, אמר הגר"מ אליהו, הגש לי את תעודת הסמיכה שלך ותכף אחתום עליה. כי אחריו אין עוררין.

ראש הכוללים

אם כל האמור מילא את זמנו הפנוי של ר' אברהם־הערש, נתבונן מעט יותר בסדר יומו המלא ובעיסוקיו של מי שכל עולמו היו ד' אמות של הלכה פשוטו כמשמעו. בשנת תש"ו, לאחר פטירת זקנו, רבי דוד בהר"ן, הקימו תלמידיו ומעריציו ישיבה וכולל על שמו, בשם "ישיבת המצוינים בהלכה בשערי ציון וירושלים' ובראשה עמד ר' אברהם־הערש, שמסר בה שיעורים מידי יום. כעשור לאחר נישואיו, הצטרף במקביל לצוות הראשי של הנהלת כולל ישיבת מאה שערים.

בשנת תשי"ד ניאות לבקשת כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל, להקים לחסידיו "ישיבה לצעירים' ולעמוד בראשה. במשך שמונה שנים עמד בראש ישיבה זו ובנה את הישיבה, מן המסד ועד הטפחות, לכבוד ולתפארת, בהעמידו מאות תלמידים, מהם תלמידי חכמים, רבנים מורי הוראה וראשי ישיבות, יראים וחסידים.

בתחילת קיץ תשכ"ב, לאחר הסכמת כ"ק אדמו"ר זי"ע, החל לכהן כמשגיח ור"מ בישיבת תומכי תמימים המרכזית בלוד ולאחר מכן בכפר חב"ד. שם מונה ר' אברהם־הערש לר"מ בהלכה לקבוצת תלמידים מובחרים. כעבור מספר חודשים באה הוראה מהרבי להקים כולל אברכים בכפר חב"ד, ובקיץ תשכ"ד החל ר' אברהם־הערש לכהן כראש הכולל. בשנת תשכ"ט הקים הרבי את שכונת 'נחלת הר חב"ד' בקרית מלאכי והורה לפתוח גם בה כולל, ולראשות הכולל נבחר ר' אברהם־הערש.

כך במשך השנה הראשונה כיהן בראשות שני כוללים, בכפר חב"ד ובנחלת הר חב"ד. פעם בשבוע נדד ר' אברהם־הערש בדרכים לקרית מלאכי ומסר לאברכים שיעורים על סדר ההלכות הנלמדות בכולל.

במשך שנים אלו, לן ר' אברהם־הערש מחוץ לביתו, בכפר חב"ד בחדר שהוקצה לכבודו, והיה חוזר לביתו בירושלים אך מפעם לפעם ולשבת קודש.

הטלטולים והנסיעות הרבות היו יכולים להקהות במידה מה את חוש הריכוז ואת מנוחת הנפש, אך לא אצל ר' אברהם־הערש שנודע במידת ניצול הזמן, והקדיש את כל עיתותיו לעבודת ה' בלימוד התורה.

בנו, המשפיע רבי חיים־שלמה ממונטריאול, מספר: כילד קטן הצטרפתי פעם לאבא לנסיעתו לכפר חב"ד. החיים בכפר שונים מהחיים בעיר. גדלתי בעיר הגדולה ומימי לא ראיתי משק חי עם בהמות ועופות ועצרתי בדרך להביט

jem / 188976

בתנועה של ריכוז והקשבה לכל הגה, מאחורי מקום מושבו של הרבי, בעת התוועדות

על משמרתו הקבועה ברחבת הכותל המערבי, מדי ערב שבת קודש, בזיכוי יהודים במצוות הנחת תפילין

"את ימות החול היה חותם ר' אברהם־הערש בשבתו מדי יום שישי בביתו של הרב הראשי, הרב יצחק אייזיק הרצוג. שם היו נערכים דיוני הלכה סוערים בין תלמידי החכמים החשובים שבירושלים"

בהם בהתפעלות. אבא המשיך בדרכו, שקוע במחשבה בדברי תורה. פתאום כשהבחין שאינני לידו הסתובב וראה אותי צופה ברפת. אבא שאל אותי: "חיים שלמה, קריאת־שמע קראת היום?". בטח, השבתי מיד. והוא תכף הגיב בטבעיות: "ומה אמרת שם? 'ובלכתך בדרך', נו, קיים את זה!".

אכן הוא עצמו לא מש מדבקותו בקיום הכתוב "ובלכתך בדרך". ברחובות מאה שערים נוהגים מאז ומקדם להדביק על הקירות מודעות חדשות לבקרים עם מסרים שונים, הציבור עומד וקורא את המודעות ודן בתוכנן. ר' אברהם־הערש לא מצא לעצמו זמן לקרוא מודעות אלו, באומרו: אני לא חייב לבזבז את זמני על כל דבר שכתב איזה אדם, ואולי יש בו אף דברי הבל ושטות.

חדשות מעולם לא שמע וגם עיתונים לא קרא, אפילו לא עיתונים על טהרת הקודש כגון 'ביטאון חב"ד', שיצא באותם ימים והיה רובו ככולו תורני. הוא חי את ההלכה הפשוטה שיהודי מחויב לנצל כל רגע ללימוד התורה, פשוטו כמשמעו.

כזו היא עדות נכדו ר' יוסף יצחק (בן בנו הגה"ח רבי אשר לעמיל כהן שליט"א, רבה של קהילת חב"ד המעטירה בביתר עילית ומהדמויות הנודעות בעיר לכל דבר הלכה והנהגה): "באחד מחדשי תשרי בחצרות קודשנו, התאכסן סבא במרתף ('בייסמנט') ישן. כשנכנסתי לבקרו ראיתיו יושב ולומד כאשר במרחק לא רב ממנו דולפים מים מהתקרה עד שנוצרה שלולית על רצפת החדר.

"לא יכולתי להתאפק ושאלתי: סבא, איך אתה מסוגל ללמוד כך, כשסביבך הכל נוטף מים? הוא הגיב בפשטות: אינני מבין מה הבעיה. המים נוטפים שם - כשהוא מצביע

Jem / 188833

במשך שנים רבות, גם בגיל מבוגר, מקפיד היה ר׳ אברהם-הערש לנסוע לחצר הרבי מדי שנה בשנה בחודש החגים. בתמונה, יושב שני מימין במניין זקני אנ״ש שבפניהם ערך הרבי ׳התרת נדרים׳ בערב ראש השנה

על מקום הדליפה - ואילו אני לומד כאן. כל כך היה פשוט אצלו שצריך לעבוד את ה׳ בכל רגע ולנצלו ללימוד התורה, ואין מה להתעניין בדברים חסרי ערך ותועלת״.

ר׳ אברהם־הערש גידל את משפחתו הענפה - שמונת ילדיו שליט״א - בדחקות רבה, בדירת חדר קטנה, אך הדבר לא הפריע לו ולהם להיות שרויים בשמחה ובעמל תורה.

את אהבתו ויגיעתו בתורה השריש עמוקות בבניו, תלמידיו וצאצאיו. נכדיו ידעו שיש דרך אחת שבה יוכלו לשמחו: בשורה טובה על התקדמות בלימודיהם. ואכן זכה ורבים מצאצאיו תורתם אומנותם, מהם ראשי ישיבות וכוללים, רבנים ומנהיגים קהילות קדושות בארץ ישראל וברחבי תבל.

ראש וראשון בכל ׳שידורי׳

יראתו של ר׳ אברהם קדמה לחכמתו. ככזה היה מקושר בכל נימי נפשו לכ״ק אדמו״ר זי״ע. היה מהחלוצים בהפצת החסידות בקרב חוגים תורניים נרחבים בעיר הקודש והמקדש עד שהרבי התבטא על עמלו במישור זה במילים: ״בהפצת המעיינות במקום בו זכה להיות השליח על זה״.

(נציין כי אחיו הצעיר הוא הרה״ח ר׳ גרשון הענין הכהן ז״ל, אשר במשך שנים רבות, שימשה חנות תשמישי הקדושה שלו ״המפיץ״, בלב מאה שערים׳, כ׳בית חב״ד׳ בהיותה כתובת אנושית אותנטית לכל דבר של חסידות לטובת כל מי שאך ניצב על מפתנה. וכאלו היו רבים מספור).

במהלך השנים יסד כמה וכמה שיעורי חסידות בנקודות שונות בירושלים ובהם שיעור תניא מיוחד במינו בבית המדרש ׳קהל יראים׳. השיעור נוסד על פי בקשת הרבי לר׳ אברהם־הערש ולר׳ עמרם בלויא זצ״ל, שנרתם לעזר בהקמת השיעור ואף ישב והקשיב לדברי החסידות היוצאים מפיו המפיק מרגליות של ר׳ אברהם־הערש.

״שיעוריו של ר׳ אלתר בספר התניא כבשו את ליבי. זו הייתה הפעם הראשונה בחיי שבה ראיתי שעניני תורת החסידות חודרים להבנה טובה ובריאה. זה היה דבר חדש לגמרי עבורי״

זהיר טפי היה ר׳ אברהם־הערש בשמירתו על קביעות השיעור. בשנים בהן עבד בכפר חב״ד ובלוד, ולן שם במשך השבוע, חזר במיוחד לירושלים מדי שבוע כדי למסור את השיעור. כשהגיע לירושלים, נסע קודם למסור את השיעור ב׳קהל יראים׳ ורק לאחר השיעור הלך לביתו. כה הייתה חשובה הוראת הרבי בעיניו, עד שלמרות שזה מספר ימים לא ראה את בני משפחתו, לא הלך לביתו לפגשם לפני שמסר את השיעור.

אחד מביטויי ה׳התקשרות׳ שלו הייתה אהבתו העצומה אל הרבי, ששפעה ממנו תמיד והדביקה בלהט את שומעיו ומקורביו. מרגלא בפומיה: ״ס׳איז נישטא גארנישט, ס׳איז דא נ־א־ר דער רבי!״ (אין כלום, רק הרבי קיים). והיה מאריך באמירת המילים האלו בהטעמה, כמתרפק ומתענג על גדלותו של מנהיג וצדיק.

אהבתו אל הרבי באה לידי ביטוי בתשוקתו לשמוע את שיחותיו בקולו הקדוש. באותם ימים לא היה קל להשיג הקלטות משיחותיו של הרבי, אך ר׳ אברהם־הערש לא חסך כל מאמץ כדי להשיגן.

אימתי מצא ר׳ אברהם־הערש זמן לשמוע קלטות אלו? הוא היה ממשכימי קום וממתפללי ׳ותיקין׳. מדי יום בשעה שלוש לאחר חצות הלילה היה מתגבר כארי לקום ומתחיל בהכנותיו לקראת התפילה. את ׳ראשית עריסותיכם׳, הזמן המובחר של לפנות בוקר, הקדיש לשמיעת שיחותיו של הרבי, במשך כשעה ויותר האזין באשמורת הבוקר להקלטות של הרבי. מתפללי ׳ותיקין׳ משכונת בתי ורשא, שהשכימו לפנות בוקר לעבודת הבורא, זוכרים היטב את קולו הטהור של הרבי בוקע ועולה בדממת הלילה מחלונות ביתו של ר׳ אברהם־הערש.

באותם ימים הקימו בישיבת ׳תורת אמת׳, ׳חדר שידורים׳, בו העבירו דרך הטלפון את שיחותיו הקדושות של הרבי, בהתוועדויות יומי דפגרא שחלו בימות החול, בשידור חי, מ־770 להיכל הישיבה ובמקביל לנקודות האזנה שונות במוקדי חסידות חב״ד ברחבי הארץ. ר׳ אברהם־הערש התייצב באופן קבוע בישיבה בכל שידור ולא היה מוכן להפסיד ולו התוועדות אחת. אפילו כשנודע לו על שידור של שיחה קצרה פתאומית, הזמין תכף מונית ודהר באמצעותה לישיבה לשמוע את קולו הקדוש של הרבי בנושאו את דבריו.

התוועדויותיו של הרבי נערכו בדרך כלל בשעה 9:30 בערב לפי שעון ניו יורק. בישראל הייתה השעה 3:30 (לעתים 4:30) לפנות בוקר. סמוך לנץ החמה התעטף ר׳ אברהם־הערש בטליתו והניח תפילין כדי לקרוא ׳קריאת שמע קטנה׳ בזמנה כמנהגו. כך נותר עטור בטלית ותפילין במהלך ההתוועדות עד לתפילת שחרית.

לשיחות ולמאמרים שבקעו מפה קודשו של הרבי היה מקשיב בהתרכזות עמוקה, וכשתפס ביאור עמוק של הרבי קרנו פניו. חיות עצומה שאב ממעמדים נשגבים אלו והרבה לחזור ולדון בתוכן הדברים והחידושים ששמע ב׳שידור׳. כך חי מהתוועדות להתוועדות.

בשנים מאוחרות יותר, כשקשתה עליו ההגעה לישיבה, שילם ממיטב כספו והיה מיחידי הסגולה שהעבירו להם את ההתוועדות בטלפון בשידור חי ישירות לביתם. כך היה יושב בביתו

ואוזנו נטויה לשפופרת הטלפון לשמוע כל הגה שיצא מפיו הקדוש של הרבי בהתוועדות מתחילתה ועד סופה.

גם בשיחותיו הנדפסות של הרבי היה לו לר׳ אברהם־הערש להט מיוחד. בפני כל שומעיו דיבר בהתפעלות עצומה על ייחודיות תורתו של הרבי בעודו טורח לאבחן אותה בחדות אופיינית: מחד גיסא יורד הרבי לעומקו ושרשו של כל עניין בשפה ברורה ופשוטה, ולאידך, מברר ומדייק בשינויי הגרסאות ולומד מהם תילי תילים.

מרגלא בפומיה: ״מי שלא למד ליקוטי שיחות לא ראה גאונות מימיו; מי שלא התייגע והתעמק ב׳הערות׳ שבליקוטי שיחות לא ראה עומק מימיו״. ועוד היה אומר: ״לימוד ליקוטי שיחות משנה את דרך הלימוד וההבנה בגמרא; מי שלא למד ליקוטי שיחות, גם לימוד הגמרא שלו הוא בשטחיות״.

כל שבוע, כשהגיע ה׳ליקוטי שיחות׳ השבועי החדש לארץ הקודש, מיהר לחטוף את ה׳ליקוט׳ בהתלהבות, והתיישב מיד ללמוד את השיחה, את גוף השיחה ואת ההערות ומראי המקומות בשוליה. כשה׳ליקוט׳ הונח היטב בשכלו היה תכף ומיד לשיחת היום בפיו, במעונו ובקרב ידידיו ושומעי לקחו. לכל מקום שהלך נשא בחיקו את ה׳ליקוט׳ החדש, ללמוד ולעיין בו בכל רגע פנוי.

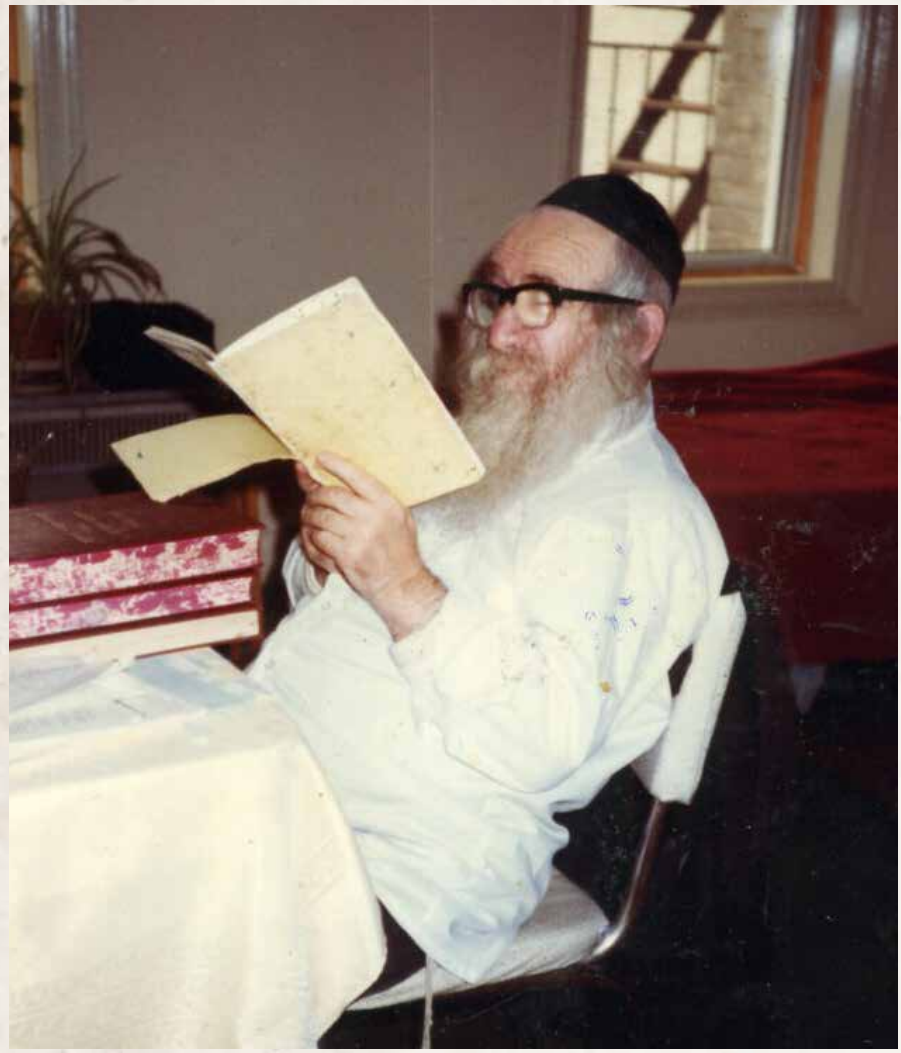
שח הגאון רבי חיים שלום דייטש שליט״א: ״זכורני שבשנת תשכ״ז כששחררו את אזור ים המלח, רבים נהרו אל הים בשל הסגולות הרפואיות שנקשרו בו. כידוע בים המלח ניתן לצוף על המים גם כשאתה לבוש בבגדיך. הבאים לשם נוהגים היו לצוף ולשוחח בניחותא איש עם רעהו. פעם אחת בעודי שוהה במקום רואה הנני את ר׳ אברהם־הערש צף, כשבידו הוא מחזיק את ה׳ליקוט׳ החדש, כשראה אותי החל בהתלהבות לחזור את הדברים שכתובים בו: ׳ראית מה הרבי אומר כאן?׳. הוא אפילו לא הרגיש שיש משהו מיוחד בהנהגתו ועשה זאת בפשיטות מוחלטת״.

להישאר 'כשר' לעבודת המקדש

לכול נודעה אמונתו הלוהטת בביאת המשיח ובצפייתו הדרוכה לשרת ככהן בבית המקדש השלישי. פעם חלה ברגלו והרופאים קבעו שעליו לעבור ניתוח. כשומעו זאת החל גופו לרעוד מאימה וחשש. ניסו הרופאים להרגיעו באמרם שזהו ניתוח פשוט שרבים עוברים אותו וההתאוששות ממנו קלה. אך ר׳ אברהם־הערש מיאן להירגע באומרו: ״אינני חושש מכאבים אלא מכך שהניתוח יהפוך אותי לבעל מום ולא אוכל לעבוד בבית המקדש״.

בצר לו ישב וכתב מכתב לרבי בבקשו את ברכתו הקדושה לבל יזדקק לניתוח. השיבו הרבי כי יטול תרופות וכי לא יצטרך לעלות על שולחן הניתוחים. וכך היה. לאחר שהחלים, ערך התוועדות גדולה וסעודת הודיה להודות לה׳ על כך שהשאירו כשר לעבודת בית המקדש.

תלמידו הרב גלייזר מספר: באחת השנים, בשבוע פרשת בלק, הבחנו שפניו מאירות והוא שמח באופן מיוחד. שאלנו אותו: מה יום מיומים, מה הסיבה לשמחה השבוע? נענה ואמר: ״הלא פרשת השבוע מדברת על משיח צדקנו והגאולה העתידה (כדברי חז״ל הידועים

עיתוני חדשות מעולם לא קרא, אפילו לא עיתונים תורניים שעל טהרת הקודש. הוא חי את ההלכה הפשוטה שיהודי מחויב לנצל כל רגע ללימוד התורה, פשוטו כמשמעו

על אחדים מהכתובים בנבואת בלעם הרומזים למלך המשיח)״. ראינו בעינינו חסיד שמקיים את הוראת רבנו הזקן שעל כל חסיד ׳לחיות עם הזמן׳, היינו לחיות עם פרשת השבוע״.

נכדו, ר׳ חיים צבי אייזנבאך, מעניק מוחשיות לציפייתו של הסבא לישועה: ״ליוויתי אותו פעם לשמחה משפחתית בבני ברק, עת ניגש אליו גיסו, הרב משה לוריא, ובירכו ׳איר זאלט דערלעבן משיח׳ן׳ (שתזכו לחיות לימות המשיח). סבא ענה אמן ותכף הגיב: אתה חושב שנתת לי ברכה לזמן רב אך טעות היא בידך, זוהי ברכה רק לדקות אחדות״.

בשבתו בראשות הכולל בכפר חב״ד, היה עוסק לעצמו בקביעות בכל ימות השנה במסכתות זבחים ומנחות, למרות שלא למדו סוגיות אלו בכולל, מתוך אמונת אומן הנגזרת מ״אחכה לו בכל יום״ וציפייה דרוכה כי במהרה יבנה המקדש ועליו ככהן יהיה לעמוד ולשרת על גבי המזבח. אך ורק מסיבה זו למד בקביעות את סוגיות הקרבנות ממסכתות הש״ס עד להלכה בפועל ממש במשנה תורה להרמב״ם, לדעת את המעשה אשר יעשה בבניין בית המקדש.

עד היום האחרון

בשנת תשמ״ט חלה ומפני חולשתו שוב לא יכל לצאת לעבוד במשרת הוראה יומיומית. בלית ברירה נאלץ לעזוב את הנהגת הכוללים שבראשם עמד אך המשיך בחוק לימודיו בתוקף ובעוז עד יומו האחרון. כדי להמשיך את לימודיו בחיות, קבע חברותות עם נכדיו ללימוד בביתו עד יום פטירתו. נכדיו מספרים כי למדו עמו סימנים רבים משו״ע יורה דעה עם נושאי כליהם בעיון, ודגש מיוחד ניתן כמובן על לימוד שו״ע אדמו״ר הזקן בעיון ובדקדוק.

מספר בנו הגה״ח רבי אשר לעמיל: בעת חוליו, אבא גר אצלי תקופה. בהליכתו נתמך בי ונשען על ידי, פעם עצר לרגע ושאל אותי: כמה שנים אני כבר חולה? אמרתי לו: שש. ואז עצר, חשב רגע ואמר: ״זאת אומרת ששבעים ושלש שנים הייתי בריא. תודה לך ריבונו של עולם״.

בכ״ד במנחם־אב תשנ״ה נתבקש ר׳ אברהם־הערש לישיבה של מעלה שבע ימים מלאים וגדושים באהבת תורה ודבקות בכל דבר שבקדושה. ■

(בהכנת הכתבה הסתייענו בספר שיצא לדמותו, ״ר׳ אברהם הרש״, מאת הרב שניאור זלמן רבינוביץ)

jem / 83135

כשהגאב"ד בענוותנותו חשב כי עליו לבקש מחילה

לרגל 'שלושים' לפטירת גאב"ד העדה החרדית הגאון רבי יצחק טוביה וייס זצ"ל – שליח הרבי באנטוורפן, הרה"ח ר' שבתי סלבטיצקי להבחל"ח מגיש ל'כי קרוב' סיפורים מיוחדים להם היה עֵד ראייה ושמיעה מכלי ראשון בשנים הרבות שבהן ישב הגרי"ט על מדין כדיין בק"ק אנטוורפן • הברכה המיוחדת שקיבל מהרבי • הפגישה שנמשכה שעה וחצי עם 'החוזר' • הבקשה של הילד ממלך אנגליה בהימוט מוסדות שמים וארץ, בהתרחש השואה האיומה • והאישה שביקשה לערער על הכרעתו ההלכתית בשאלה סבוכה • והחי יתן אל לבו

הרב שבתי סלבטיצקי

זכות הייתה לנו כי הגאון רבי יצחק טוביה וייס זצ"ל, גאב"ד העדה החרדית, שבימים אלו ימלאו שלושים לפטירתו, התגורר במשך תקופה ארוכה באנטוורפן בקרבת מקום אלינו בכהנו פאר כראש אבות בתי הדין דמתא. התגוררנו ממש באותו רחוב, וזכיתי להיכרות קרובה איתו. בחרתי לספר עליו כמה סיפורים שמהם נוכל ללמוד מעט מדרכיו.

הסיפור הראשון שחשבתי לספר התרחש אחרי הסתלקות כ"ק אדמו"ר זי"ע בג' תמוז תשנ"ד. זמן קצר אחרי ההסתלקות, הגרי"ט וייס התקשר אלי וביקש שאבוא אליו. כשהגעתי אליו הביתה, הזמין אותי לחדר וסגר את הדלת. ואז החל לדבר באריכות בשבח המפעלים האדירים של הרבי הבאים לידי ביטוי בשלוחים ובתי חב"ד, ישיבות קדושות, בתי ספר על טהרת הקודש בכל העולם כולו ועוד. אחרי כל דברי ההערכה שלו, הביע חשש כבד, שלעת כזאת כל הממלכה האדירה הזאת עלולה להתמוטט.

"מה יהיה עכשיו?", שאל בדאגה. "מי ינהל את הכל? מי ידאג לכל בעלי התשובה? מי ידריך את השלוחים? מוכרחים להכתיר רבי חדש. מוכרחים שמישהו ימשיך לנהל את הכל". תכף באומרו זאת הדגיש כי בוודאי אין בנמצא מי שיכול להחליף את הרבי על כל המשתמע מכך, אבל מכל מקום סבור היה כי חובת השעה וחובת הדור היא שהחסידים יבחרו באדם שהיה קרוב לרבי ויוכל להנהיג את חב"ד בדרך שהרבי רצה. הייתה לו עוד הצעה - אם אין אדם אחד, שימנו ועד רבנים שינהיגו את חצר הקודש.

בכל אופן, אני התחלתי לנסות להסביר ששום רעיון כזה לא יצליח ובעצם הכוח של הרבי ממשיך קדימה. לא נחה דעתו של הגרי"ט וייס עד שהפציר בי כי אכתוב מכתב לוועד הרבנים הכללי של ליובאוויטש ובו אביע בשמו את בקשתו למנות רבי חדש כי לא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. הסוף ידוע כמובן. לא התמנה מעולם רבי או ועד רבנים ומכוח הרבי המפעלים הקדושים ממשיכים הלאה בכוחות הולכים וגוברים.

הגרי"ט וייס לא הסתפק באותו מכתב וניסה לפעול בדרך נוספת. באותן שנים, הזמנתי אלינו לאנטוורפן כמה וכמה פעמים את 'החוזר' הגה"ח רבי יואל כהן זצ"ל. כידוע, ר' יואל היה בעל זיכרון אדיר ויכולת הבנה מעמיקה מאוד במאמרי החסידות, והיה מסוגל לחזור על כל השיחות והמאמרים של הרבי שנאמרו במהלך ההתוועדויות.

לשאול את הרב המקומי

כך סיפר הגאב"ד זצ"ל:

פעם באנטוורפן בא אליי יהודי וסיפר שיש לו פועל שרוצה לישא בעלת תשובה שאביה גוי, שאלתי אותו לשם משפחת הפועל וכשנעניתי שאלתי: וכי אין הוא כהן? כי הכרתי משפחת כהנים בשם משפחה זהה. וענה לי שאכן שאל את הפועל והתברר שהוא כהן. אמרתי לו שאם כן, בוודאי שלא נכון שישא בת גוי (עי' שו"ע אבהע"ז סי' ו').

לאחר זמן סיפר לי אותו יהודי שכשאמר את תשובתי לפועל, אמר לו הפועל: אני לא שאלתי את הרב שלך. אני אשאל את הרבי מליובאוויטש. ואכן שאל את הרבי זצ"ל והתשובה שהתקבלה על אתר מהקודש פנימה שעליו לשאול את הרב המקומי.

סוף דבר שהשידוך הזה לא יצא לפועל ואותה בעלת תשובה נישאה בלונדון עם בעל תשובה ואילו הפועל התחתן עם בת ישראל מארה"ב. כך התברר לי לימים, כשהייתי בשמחה ובתוך כך ניגש אליי אברך אחד ואמר כי הוא הפועל הנזכר וכי בסופו של דבר נישא לבת ישראל וכיום הזה לומד חצי יום בכולל.

(מתוך "רבינו הגדול אמרו" עמוד רנה. בהוצאת תלמידי הגרי"ט זצ"ל)

לפעמים הרבי היה מדבר שבע או שמונה שעות, ור' יואל היה חוזר על הכל בעל פה. בכל פעם שר' יואל היה מגיע לעירנו, היה מוסר שיעורים נפלאים שחוללו מהפכה של חסידות. אנשים נשארו לשמוע אותו ולהתוועד עד אור הבוקר.

גם באותה שנה, אחרי ההסתלקות של הרבי, ר' יואל בא אלינו, ומיד כשהגרי"ט וייס ראה את הפרסום שר' יואל מגיע שוב התקשר אלי וביקש: "אם לא קשה לך, אני רוצה לדבר עם ר' יואל בבואו לכאן". כמובן כיבדתי את הבקשה ובהזדמנות ראשונה לאחר בוא 'החוזר' הלכנו יחד למעונו של הגרי"ט וייס. תחילה נכנסנו שנינו, והגרי"ט הגיש לנו כוסית משקה ואמרנו 'לחיים'. אחר כך הוא אמר לי בעדינות הנפלאה שלו: "אם לא קשה לכם לחכות בחוץ בזמן שאדבר עם ה'חוזר', יש שם ספרים ללמוד וכיבוד".

כמובן שיצאתי החוצה, והם דיברו קרוב לשעה וחצי. בסופו של דבר, כשר' יואל יצא מהחדר והלכנו בחזרה לבית שלי, ר' יואל שאל אותי אם אני יודע על מה הם שוחחו. עניתי שאני לא יודע בדיוק, אבל יש לי השערה. ר' יואל שאל מה חשבתי, ועניתי לו שאני מתאר לעצמי שהוא ביקש שנדאג למנות רבי אחר, בגלל שמישהו צריך להחזיק את כל המפעל הנפלא של חב"ד. ר' יואל אישר את ההשערה שלי, ואמר שהסביר לרב וייס שהרעיון שלו בלתי אפשרי ושאצל הרבי הדברים עובדים אחרת.

ר' יואל סיפר שהמארח ניסה בכל מאודו לשכנעו עד שאמר לו: "אתה תהיה רבי! אתה היית כל קרוב לרבי, אתה יודע בדיוק מה הרבי רצה, ואתה יודע כל כך טוב לחזור על כל ההתוועדויות, ואתה ממש חי את כל דבריו!" ר' יואל חייך לשמע הרעיון, אבל הבהיר להגרי"ט וייס כי לא יתכן הדבר.

עברו שנים מאז ובינתיים עלה הגרי"ט וייס לארץ הקודש לאחר שהוכתר לכהן פאר כגאב"ד העדה החרדית. בנו המשיך לגור באנטוורפן ולמגינת לב ל"ע ול"ע באחד הימים נפטר בנו, נכד הגאב"ד, בגיל צעיר מאוד. באותה עת שהגרי"ט וייס הגיע מהארץ לנחם את בנו, נכנסתי גם אני לניחום אבלים. ישבו שם אנשים רבים אבל ברגע שראה אותי, קם לקראתי וביקש שאבוא לדבר עמו בפרטיות. נכנסנו למטבח של הבית ושם שוחחנו.

כבר בפתח הדברים פנה אלי הגרי"ט וייס ואמר כי ברצונו לבקש בקשה מלב ונפש: "כשתיסע בפעם הבאה לאמריקה ותהיה ב'אוהל', בציון של הרבי, תבקש בשמי מחילה". ותכף הוסיף לציין את שמו ושם אמו. השתוממתי מאוד כששמעתי את הבקשה, ושאלתי: "וכי הרב עשה משהו לרבי, שבגללו הרב צריך לבקש סליחה מהרבי?". תמיד ידעתי כי קרוב היה הגאב"ד לבית רבי ואף חילה פניו הקדושות וזכה לכבוד.

את תמיהתי יישב הגרי"ט וייס בדברים הבאים כהאי לישנא: "הרי אני אמרתי לך בשעתו שאם לא ימנו רבי חדש, כל הארגון העולמי של חב"ד פשוט יתפורר. באמת ששתי שיפרצו מחלוקות ומריבות, ירבו דעות שונות מה לעשות בכל עניין, והכל עלול להתמוטט. כיום אני מבין שלא הערכתי מספיק את הרבי. לא רק שחס ושלום המפעל של חב"ד לא נחלש, אלא הוא עוד מוסיף וגדל. כל שנה נוספים עוד עשרות ומאות שלוחים, בתי ספר, ישיבות, מקוואות - בלי סוף. לא הערכתי מספיק את העוצמה של הרבי ועל כך אני רוצה לבקש ממנו סליחה". פלאי פלאות!

ברכת "יאריך ימים"

כאמור, הגרי"ט וייס זכה להיוועד עם הרבי פנים בפנים כמה פעמים. הפעם האחרונה הייתה יום אחד לפני האירוע המוחי שפקד את הרבי בעמדו על ציון חמיו, כ"ק אדמו"ר הריי"צ, בכ"ז באד"ר תשנ"ב.

באותה עת, יום ראשון כ"ו אד"ר, במהלך החלוקה הנודעת של השטרות לצדקה כמדי יום ראשון, כשאלפים עוברים על פניו ומתברכים מפיו, בהתייצב הגרי"ט וייס אל מול פני הקודש, העניק לו הרבי במאור פנים שלוש שטרות של דולר ואמר לו שדולר אחד עבורו, השני עבור המשפחה, והשלישי עבור הרבנות.

באותו מעמד בירכו הרבי כי יאריך ימים רבים על ממלכתו והלא דבר הוא כי ברכת הקודש נתקיימה בו למשך עשרות בשנים.

עם הילדים הניצולים

בימי ילדותו, ניצל הגרי"ט וייס זצ"ל בניסי ניסים מהשואה האיומה. משפחתו התגוררה בעיירה במרחק ארבעה קילומטרים מפרשבורג, כשהנאצים ימ"ש כבשו את האזור. כידוע, הנאצים לא פרסמו בהתחלה את המטרה הסופית שלהם והסכימו לנהל משא ומתן, כדי לשחרר יהודים עבור כסף רב.

אביו של הגרי"ט הורה לו לנסוע לפרשבורג למרות הסכנות המרובות שארבו בדרכים. האב שיגר ביד בנו שליחות לראש הקהל בפרשבורג כדי להיוועץ בו איך לקדם פני הרעה. חרף הסכנה המוחשית יצא רבי יצחק טוביה הנער אל השליחות. בהגיעו אל ראש הקהל, השיבו זה בנחרצות: "הכוונה שלהם היא להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, אנשים, נשים וטף, מנער ועד זקן. כל מי שיכול לברוח, שיברח".

ראש הקהל הוסיף ואמר לעלם הצעיר: באת לכאן בדיוק בזמן הנכון. מסתבר שבאותה עת קיבל כמה מאות כרטיסים ממלך אנגליה, שהסכים לקבל ילדים יהודיים פליטים שייכנסו לאנגליה. היה אז באנגליה יהודי בשם ניקולס וינטון שהצליח להשפיע על השלטון באנגליה להסכים לקלוט בארצם מספר מסוים של ילדים.

הם הסכימו לקבל רק ילדים כי הם לא יהיו מתחרים עם אזרחי אנגליה בשוק העבודה (אפילו אז, כשלהט החרב ריחפה מעל יהדות אירופה, הגויים עשו את החשבונות האלו; שאם יסכימו לקלוט פליטים מבוגרים להציל את החיים שלהם, עלול להיפגע השוק החופשי). בכל אופן, הם הסכימו לקבל פליטים יהודיים בתנאי שהם לא יישארו בגיל מבוגר אצלם. הם הסכימו שילמדו באנגליה הכשרה מקצועית ששייכת לעבודה כלשהי, ואחר כך יצטרכו להגר מהמדינה.

ההורים של הגרי"ט שקלטו את גודל הסכנה שלחו אותו לבד לאנגליה באמצעות משלוח הילדים הפליטים, עם הכרטיס שקיבל מראש הקהל. בטרם צאתו לדרך, הותירה בידו אמו צוואה מרטיטה על פה: בכל מקום שבו תהיה, בכל אזור ובכל חברה שתהיה מסביבך - תזכור שאתה יהודי. לעולם אל תשכח את היהדות שלך. כך ניצל רבי יצחק טוביה מהמלחמה הנוראה ומוראותיה.

עוד סיפר לי לימים הגרי"ט וייס כי כאשר באו כל הילדים לאנגליה,

המשך בעמוד 16

וקרא זה אל זה ואמר

גיבי אש שלהבת קודש אודות הקִרבה הגדולה של המגיד ממזריטש למורו ורבו, אור שבעת הימים• מתוך 'המאורות הגדולים' לדברי ימי מורנו הבעש"ט והרה"ק רבי דוב בער, המגיד ממזריטש, זכותם תגן עלינו, העומד לראות אור בע"ה בהוצאת 'מעיינותיך'

התקרבותו של הרב המגיד אל אור הבעש"ט הקדוש ובואו אל מז'יבוז', היו לערך בשנים תקי"ב־תקי"ג (ע"פ ספר התולדות, עמ' 137).

כזה הוא הקוויטל הראשון שכתב רבי דוב בער אל הבעל שם טוב (בצירוף שני מטבעות) לאחר בואו למז'יבוז', בזה הנוסח:

"ב"ה מעזיבוז, דובער בן חוה לישועה בגוף ונפש ולרפואה שלימה לחולי רגליו ולטהר נפש־רוח־נשמה שלו במאור של תורתנו הקדושה ולאמונת חכמים באמת וחיים ושלום אותו ואת ביתו בכלל כל ישראל אמן כן יהי רצון. פדיון־נפש ב' זהובים" (אגרות קודש אדמו"ר הזקן, עמ' תעד).

עד כי לא היה כמותו

פעם ביקש המגיד מאת תלמידו חביבו, רבנו הזקן בעל התניא, כי יברר לו איזה ענין, ותמורת זאת הבטיחו נאמנה כי ימלא את מבוקשו באשר יבקש. לאחר שמילא בעל התניא את הבקשה, פתח המגיד ואמר: שאל בני, שאל. שאל בעל התניא: ילמדני רבנו מה היו טיבו ומעלתו של הבעל שם טוב.

הקשית לשאול, השיב המגיד, אולם התחייבתי ומוכרח אני לקיים. ובכן, דע לך כי גם אילו היה הבעל שם טוב בימי התנאים היה פלא; אילו היה בימי הנביאים, היה חידוש; ואילו היה בימי האבות הקדושים גם אז היה דמות בולטת. התפעל בעל התניא כל כך עד שאמר: אלולא שמעתי זאת מהרבי שקדוש עליון זה לא היה אלא ילוד אשה, לא הייתי מאמין.

אף הצדיק הקדוש רבי שלמה מלוצק מוסר על השבחים שמספר היה המגיד לתלמידיו על רבו הבעל שם טוב הקדוש. פעם אמר להם: מה הנכם מתפלאים על שהיה לו גילוי אליהו, והלא היו לו מדרגות גבוהות מזו, גבוה מעל גבוה.

מאידך, הרבה גם הבעש"ט להעריץ את תלמידו המגיד ולספר אודות גדולתו וקדושתו שלא בפניו. ברי לי – אמר פעם – כי אילו היה המגיד בריא ומסוגל לילך לטבול במקווה, היה מיד בא המשיח. וביארו צדיקים על זה שהיה ביכלתו של הרב המגיד לפעול בטבילה להחדיר הרהורי תשובה בכל יושבי תבל, וממילא היינו זוכים לגאולה השלמה.

ועוד אמר: שלא תטעו ותחשבו כי אני הוא זה אשר בניתי את קומתו השלמה של המגיד. לא ולא. תדעו כי כאשר הגיע ובא אליי לראשונה, מצאתי כבר לפני מנורת זהב מושלמת מלאה נרות כולה. לא נותר לי אלא לשלוח יד ולהעלות בה את האור כדי שתאיר את כל העולם בנוגהה.

בהזדמנות אחרת אמר הבעל שם טוב באוזני תלמידיו: דעו לכם כי כאשר אמר הקדוש ברוך הוא 'נעשה אדם' – היתה הכוונה על תלמידי המגיד, והוא הוא הדבר אשר נאמר על התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי בזמר בר יוחאי "נעשה אדם נאמר בעבורך".

פעם התקשו בני החבריא קדישא של הבעל שם טוב בהבנת מאמר סתום בזוהר הקדוש. לאחר שעמלו ויגעו ולא מצאו פתרון, פנו אל רבם הקדוש וביקשו הסבר. פתח הבעל שם טוב וביאר להם את המאמר כמין חומר. לאחר מכן פנו ושאלו אף את המגיד פשט באותו מאמר והיה הסברו תואם להפליא את הסברו של הבעל שם טוב. באו וסיפרו לו לבעל שם טוב בהתפעלות עד כמה ידע תלמידו המגיד לכוון לדעתו הפלא ופלא. הניע הצדיק ידו בביטול והשיב: מה לכם מתפעלים; וכי סבורים אתם כי יש לכם עסק עם אדם היודע את התורה? לא ולא. הוא המגיד בעצמו תורה הוא.

מרגלא בפומיה דהרה"ק רבי ישראל מרוז'ין: "סבורים שזקני המגיד היה בבחינת תלמידו של הבעש"ט – ולא היא, שניהם היו בבחינת מקבלין דין מן דין אלא שזקני היה חולה וחלוש והבעש"ט היה בריא וחזק בגופו והיה מסוגל לסבול יותר" (המגיד ממזריטש, עמ' כז).

ואילו הבעש"ט עצמו אמר פעם בשיחתו עם המגיד: "מה ביני לבינך? שנינו יכולים לפעול ישועות לטובת ישראל, להשפיע להם שפע של ברכה, אלא שאני פועל זאת בהרהור בעלמא, מיד כשצץ בי הרעיון שבני ישראל זקוקים לישועה, ואילו אתה צריך לעורר בקרבך רצון לכך" (שם).

לא מצאתי כלי כזה

כדי שלא לעורר קנאה בין התלמידים הקדושים ציווה הבעל שם טוב על המגיד להופיע במעונו בעיקר באישון ליל כדי שלא לפרסם את הדבר יותר. וכך מדי לילה בלילה יושבים היו ועוסקים ברזים עליונים.

היה זה רבי זאב וולף קיצעס אשר התגורר בסמוך למעונו של הבעל שם טוב אשר הבחין בדבר ראשונה כיצד מגיע המגיד אל מעונו של הבעל שם טוב מדי לילה ושוהה שם שעות ארוכות. באחד הלילות התייצב רבי וולף מאחורי חלון חדרו של הבעל שם טוב בשעה שהמגיד שהה בתוכו וחידד אוזניו לקלוט ולו משהו מן הרזים העליונים המתגלים לפני ולפנים.

לאחר שעה ארוכה שלא הצליח להבין דבר, שמע רבי וולף מילים ברורות היוצאות מפה קודשו של הבעל שם טוב לאמור: ובכן זהו מעשה מרכבה.

ביום המחרת נכנס רבי וולף אצל הבעל שם טוב וקבל במרירות: זה שנים אשר זכיתי לצקת מים על ידיו, והייתי כיד ימינו ממש ולא זכיתי אפילו פעם אחת לשמוע גילויים כה נשגבים יוצאים מפורשים מפי קודשו. ואילו האורח דנן, אך זה מקרוב בא, וכבר זוכה לשמוע דברים כה נשגבים ונעלים אשר לא שמעתם אוזן מעולם

ומה יכולני לעשות.

פייסו הבעל שם טוב ואמר: עד כה טרם היה אצלי 'כלי' כזה אשר מסוגל יהיה לקבל דברים שכאלו. הואיל ושמע רבי וולף כך, נעשה מיד כרוך על עקבותיו של המגיד. וכל ימי שהותו במז'יבוז' השתדל רבי וולף להימצא ככל היותר במחיצתו, כדי לשאוב ממנו מלוא חופניים מדע וחכמה.

לאחר אותה תקופה בה השתדל הבעל שם טוב לשמור את לימודיו עם המגיד בחשאי נעשתה ההתקשרות ביניהם גלויה ידועה ותמידית ללא הרף, וכפי שהגדירו זאת גדולי התלמידים בדור הבא – למעלה ממחיצות המקום והזמן. דעתם של הרב ושל התלמיד לא הוסחה עוד זה מזה לאורך כל ימי חייהם.

רעדה אחזתו

פעם בסעודת מלוה־מלכה פתח הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ואמר: "שמעו! הבעל שם טוב לא היה ה'כביכול' וזקני המגיד הגדול לא היה 'בעל עגלה', ובכל זאת אירע פעם בערב יום־כפור שהבעש"ט התפלל לפני התיבה, ונשמט קצה הטלית שלו מתוך אזורו. ניגש זקני המגיד וקיפל את קצה הטלית ותחבו באזור, ומיד נפל עליו פחד השי"ת חיל ורעדה במידה גדולה כזו, עד שהיה בסכנה. תמך המגיד את ידו בשולחן, והתחיל גם השולחן לרעוד עד שקרא: רבונו של עולם! לא ידעתי שיש לו לרבי כל כך הרבה יראה ופחד ממך.

ומכאן – הפטיר הרה"ק מרוז'ין – אם זקני שלא היה 'בעל עגלה', כיוון שנגע בלבושו של הבעש"ט שאף הוא לא היה ה'כביכול' בכבודו ובעצמו, אחזתו יראה כזאת; העולם ומלואו שהוא לבושו של הקב"ה, אשר אלוקותו מתלבשת בכל – איזה פחד צריך ליפול על בן־אדם הנוגע בגרגיר אבק מן העולם (נהר יוצא מעדן, עמ' פ).

בהזדמנות אחרת נשא המגיד תפילה בלבו וביקש כי יזכה לחוש את בחינת היראה שיש למלאך מפני הקדוש ברוך הוא. משאלה זו שימשה משאת נפש בבתי מדרשותיהם של הבעל שם טוב, של המגיד ושל תלמידיהם. אף על הצדיק הקדוש הרבי רבי זושא מאניפולי סופר כן.

נענה המגיד בתפילתו והחל לחוש באותה יראה. ככל שגברה יראתו כך הלכו אבריו ורטטו, ארכובותיו נקשו זו בזו עד שהיה כל גופו הטהור לרעד בלתי פוסק. גם היצוע אשר שכב עליו מפני חולשתו החל רועד יחד עמו. ומשניסה לתפוס בחבית המים הכבדה אשר ניצבה בסמוך למיטתו, רעדה אף היא עם המים שבתוכה. משלא יכול היה לשאת עוד את הרעד, שב והתפלל כי יטלו ממנו את אותה המדרגה. ותקם רעדה לדממה.

באותה שעה גילו לו למגיד מן השמים כי מדרגה עילאית ונדירה זו של יראה שכיחה הייתה אצל רבו הבעל שם טוב ביותר והוא היה אחוז בה כל אימת שמעשן היה את מקטרתו.

"ביקשתי" – סיפר המגיד – "שיראו לי מן השמים אדם אחד שכל אבריו וגידיו קדושים הם, והראו לי את דמותו של הבעל־שם־טוב עשויה כולה אש, לא גוף ולא דמות הגוף, לא חומר ולא גשם, אלא שלהבת טהורה".

"ופעם", הוסיף המגיד לספר, "בערב יום כפור בעת שישבתי ליד 'שולחנו' של הבעש"ט, ראיתיו כולו אש להבה, ידיו ידי אש ומאכליו מאכלי אש. אחרי כן גילה לי הבעש"ט שאותה שעה למד מפי משה רבנו את כוונות האכילה שהיו לו בעלותו ההרה ושהה שם ארבעים יום ולילה ללא אוכל".

כשלהבת בגחלת דבקה נשמתו של המגיד ברבו הבעש"ט. לא תתואר דבקותו הנפלאה ברבו, תשוקתו העזה לכל ניד קל שלו והגה פיו שהסעיר והרעיש עולמות, וראש לכל: יראתו מפניו, שהיתה יראת הרוממות ומורא שמים ממש.

על גודל דבקות זו מספר ר' אהרן סורסקי סיפור שיש לו במסורת מפי כ"ק האדמו"ר הרה"ק רבי משה מקוברין: פעם אחת, לאחר שכבר חלף זמן רב מפטירת הבעש"ט, מצא המגיד בין תשמישי הקדושה שלו ממחטה אחת משל הבעש"ט, שאיש לא נגע בה וכשראה עליה קמצוץ של טבק־הרחה שהבעש"ט הריח והשאיר עליה – אחזתו יראה גדולה כזו, עד שנפל מתעלף מרוב פחד ובמאמצים מרובים השיבוהו לתחיה.

ועוד זאת מספר באותו הקשר: שנים מספר לפני כן, פרץ ריב בין אחד ממקורבי הבעש"ט לאדם נוסף. ביקשו השניים להתדיין בפני הבעש"ט וסירב, כי היה קרוב בקרבה משפחתית. שלח אותם הבעש"ט להתדיין בפני תלמידו, המגיד הגדול. ישב לו המגיד כדי לשמוע את טענותיהם של הצדדים ולברר דינם.

לפתע נשמע קול צעדי הבעש"ט בחדר הסמוך. חשש המגיד פן יהיה לו נדנוד קל של נטיית־דעת בדעה מפני כבודו של הבעש"ט, שהרי את קרובו הוא דן. מיד קם על רגליו ואמר: "רק פעם אחת ויחידה נתמניתי לדיין על ידי... גוזרני, אפוא, בכח התורה ובכח בית־הדין, שכל מי שלא צריך להימצא עכשיו כאן ילך מפה ואל ישאר". ציית הבעש"ט לגזירת תלמידו, ומיד קם והלך לו.

והפטיר הרה"ק מקוברין: ראו נא, ראו! כל כמה שיראתו של המגיד מרבו הבעש"ט הגיעה לשיאי־שיאים – היה מפחד וירא מהקדוש ברוך הוא.

מקורב לשכינה

זאת סיפרו תלמידי הבעש"ט לדורות שבאו אחריהם, וכך הבינו ופירשו גם את הרקע להתקרבותו של המגיד הגדול לחסידות:

מעשה היה באחד מגדולי הדור, ידידו הטוב של המגיד הגדול, שטרם הכיר את הבעש"ט – ומיום שנסתפח לנחלתו, נפרדו דרכיהם. לימים נפגשו השנים. שאל המגיד את חברו לשלומו וביקשו לספר לו את קורותיו מאז נפרדו, מה חידוש נתחדש בבית מדרשו.

סיפר לו הלה על הכהונה הרבנית החשובה שזכה לה, על השתלמותו במדעים נוסף לשיעוריו התורניים, ועל ידיעותיו המקיפות באלגברה ואסטרונומיה. אחר כך פנה אל המגיד ושאל: ואתה מה קנית לך בתקופה זו, מה קניינים רכשת לך?

"אני לא יודע שום חכמה, ואם ברצונך לדעת את ההבדל שביני לבינך, אמשול לך משל למה הדבר דומה. למלך שהיו לו שני בנים, אחד חכם ואחד שאיננו חכם. השיא המלך את בנו החכם לאשה מארץ מרחקים ושלחו לשם בתפקיד ממלכתי חשוב. חשב המלך בלבו: הוא יסתדר כבר בעצמו, כי על כן חכם ונבון הוא. ואילו את בנו השני השיא לאשה מבנות עירו והחזיקו במחיצתו, כדי שיהא סמוך על שולחנו לעולם, כי אמר: איך אשלח אותו לארץ נכר והוא לא יצלח לכלום, הרי אינו מסוגל לשום דבר.

אף בנידון דידן כך – סיים המגיד את משלו והסביר לידידו גם את הנמשל – אתה חכם גדול, כליל המדעים שנשלח למרחקים ושרוי בנכר. לא כן אני, הבן הסכל, שאינו יודע מאומה, ואבי שבשמים נאלץ כביכול להחזיקני עמו במחיצתו ממש. ומה חסר לי עוד, הריני מקורב לשכינה בהיותי מקורב לבעש"ט.

ועוד זאת מסופר:

הרה"ק רבי דוב בער נפגש פעם עם חבר נעוריו מהתקופה שלפני היותו תלמיד הבעש"ט, שגם בה היה לומד עם חברו קבלה ומתפלל ע"פ כוונות האריז"ל. וישאל אותו חברו: מהו הטעם שמאריך בתפילתו ריבוי זמן. ואת שאלתו פירש: הרי גם אני מכוון כל כוונות האריז"ל, ואף על פי כן אין תפילתי נמשכת זמן רב כל כך. ולמה אצלך נמשכת התפלה זמן רב כל כך.

המגיד לא השיב לו על אתר והחל להתעניין בנעשה אצל חברו, במה מתעסק ועוד. וסיפר חברו שעיקר התעסקותו ב"ה בלימוד התורה ומתפרנס מהחנות שמנהלת זוגתו. אלא שפעם בשנה, כשמתקיים היריד, נותנת לו זוגתו רשימת הסחורה הדרושה לחנות וצרור כסף כדי לנסוע ליריד לקנות את הסחורה. גם כשנוסע ליריד, המשיך לספר, אינו ממהר אלא מקפיד לסיים בכל יום את שיעוריו הקבועים ורק אז ממשיך בדרכו. כך שהנסיעה ליריד נמשכת אצלו שבועות אחדים ואז חוזר לביתו וממשיך לעסוק בתורה.

שאל אותו המגיד: אינני מבין לשם מה צריך אתה לבזבז כמה שבועות בשביל נסיעה ליריד. יכול אתה להשאר בחדרך ולצייר במחשבתך את הנסיעה ליריד. הדרך ידועה לך היטב, כיון שהנך נוסע לשם כל שנה וממילא נקל לך לצייר במחשבתך כל פרטי הנסיעה: עכשיו אני בתחנה פלונית; עכשיו בתחנה שלאחריה; עכשיו אני מגיע ליריד ואוחז בידי את הארנק עם כל הכסף; ועכשיו אני קונה את הסחורה ובודק שלא רימו אותי. וכך תוכל לסיים את כל העסק במשך שעות ספורות ולא תצטרך לבזבז שבועות אחדים.

השיב חברו בתמיהה: אבל צריך אני את הסחורה.

כששמע המגיד את תשובתו נענה ואמר: כן הוא גם בנוגע לתפילה. כשצריכים את הסחורה, אין יכולים להסתפק בכוונות בלבד, שמכוונים גם בזמן קצר, אלא צריכים לבוא ולהיות בכל מקום. ובשביל זה יש צורך בריבוי זמן (תורת מנחם ח"ג, עמ' 239).

אודות מעשה זה האיר כ"ק אדמו"ר הרש"ב זי"ע: את זאת פעלה תורת החסידות, שבמחשבה עיונית ניתן להיות במקום עצמו (רשימות היומן, עמ' שצא). כי כך חידש מורנו הבעש"ט שבמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא.

וכך סיפר רבנו הזקן את אשר סיפר לו רבו המגיד:

פעם אחת שמענו תורה מפי רבנו הבעש"ט והיו אלו רזין דאורייתא. נבהלו רעיונותינו עד שהיה לנו קשה להאמין שלנפש המלובש בגוף הגשמי מבשר ודם נגלו רזין טמירין אשר בוודאי כמוסים ונעלמים ממלאכי מרום. עלה בדעתנו שבוודאי גשם הגוף חלף הלך לו ורק הנשמה הקדושה לבד היא המדברת, עד שכמה תלמידים מרוב התפעלותם ניגשו אל רבנו ומישושו אם יש לו יד גשמית. ■

נשמתא דאורייתא

ביאורים מתורת חב"ד לדף היומי

כתובות לט–נב

סיוע מלמעלה בבירור הגשמיות

אירוסין מי קא מפקי מרשותא דאב לגמרי הא תנן נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין לה נדריה (כתובות לט, א)

ומיט מופר עד שיפרו שניהם (רש"י)

בפשטות משמע שלבעל יש כח וזכות יותר מארוס, אמנם מכל מקום מצינו שיש מעלה בארוס לגבי בעל, שהרי "אין הבעל מיפר בקודמין", היינו הנדרים שנדרה קודם הנישואין, ואילו הארוס "מיפר בקודמין". ואחד ההסברים בזה הוא - לפי שהארוס מיפר רק יחד עם האב, וכיון שאצל האב לא שייכת ההגבלה דקודמין, הרי זה גורר גם את הארוס, שגם אצלו אין הגבלה ומיפר בקודמין. מה שאין כן הבעל שמיפר בפני עצמו, שהרי "נתרוקנה רשות אביה" ונעשה מציאות לעצמו, במילא ישנם ההגבלות שלו.

והענין בזה בעבודת ה' הוא, דישנם שני אופני עבודה - העבודה דאירוסין והעבודה דנישואין.

העבודה דאירוסין היא - "דאסר לה אכולי עלמא", היינו שהאדם מתנתק מהעולם, כיון שעבודתו לא פעלה עד כדי כך שיהיה בדרגת ד"ודבק גו' והיו לבשר אחד", להיות מיוחד עם אלקות, אבל מכל מקום מעניני העולם יצא כבר. אמנם העבודה דנישואין היא - "והיו לבשר אחד", שהאדם מתאחד עם אלקות, עד שמוליד בדומה לו, שזהו תכלית הנישואין, וכמאמר רז"ל "תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים". והיינו, שהוא וכל עשיותיו הם כלי שבטל ומתאחד להענין שבתוך הכלי.

והנה הגם שמעלת העבודה דנישואין היא נעלית הרבה יותר מאשר העבודה דאירוסין, מכל מקום, יש מעלה בעבודה דאירוסין על העבודה דנישואין:

יכול אדם לחשוב, שכיון שהגיע לעבודה דנישואין, הרי הוא כבר צדיק גמור, ואינו זקוק עוד לעזר הקב"ה, הוא כבר בעל המיפר בפני עצמו ואינו זקוק להאב.

אבל האמת היא, שכאשר היה מישהו שאמר כן, אזי ידעו מיד שאינו "בר כוכבא", "דרך כוכב מיעקב", אלא "בר כוזיבא" (ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. ובבלי - גיטין נז, א. סנהדרין צג, ב). ושם דובר אודות מלחמה בגשמיות, ומכל-שכן בנוגע למלחמה ברוחניות. וזוהי המעלה דארוס, עבודה דאירוסין, על עבודה דנישואין - הגם שמצד עצמו הוא למטה יותר, אבל המעלה בזה היא, שמיפר ב"שותפתיה דאב". הוא הולך בכחו של הקב"ה, וכאשר הולכים בכחו של הקב"ה, אזי סרות כל ההגבלות, וביכלתו להגיע למקום כזה שמצד עצמו לא היה יכול להגיע אליו.

וענין "מיפר בקודמין" ברוחניות הוא - עולם התהו שקדם לתיקון, ומתהו נלקחים הדברים הגשמיים עם היצר הרע שאקדימא טענתיה. הנה מצד כח עצמו אינו מיפר בקודמין; הוא לא מגיע בתהו, ובמילא אין לו גם הכח לברר את הענינים שנלקחים מתהו. אבל על ידי זה שמיפר ב"שותפתיה דאב", שאצל הקב"ה לא קיימת ההגבלה דקודמין, תהו שקדם לתיקון - נותן הוא כח גם להארוס, שיגיע בתהו, וינצח את היצה"ר שאקדימא טענתיה, על ידי זה שהקב"ה עוזרו - יכול לו. זוהי נתינת כח לברר את הניצוצות דתהו שישנם בדברים הגשמיים. וזהו הענין דהפרת נדרים - היתר ונתינת כח בעבודת הבירורים בדברים הגשמיים. ונקודת הענין היא, שככל שנמצאים במדריגה נעלית, אפילו כאשר אוחזים בעבודה דנישואין - צריכים לדעת, שאי אפשר ללכת בכח עצמו, אלא צריכים תמיד להתקשר עם למעלה ממנו, מתוך ידיעה שישנם ענינים נעלים יותר, בעילוי אחר עילוי, שעדיין לא הגיע אליהם, ובענינים אלו הרי הוא עדיין בהתחלת העבודה.

(על פי לקוטי שיחות ח"ב ע' 612-614)

שתי דרגות בעבדי ה'

עבד נוקב מרגליות.. עבד עושה מעשה מחט (כתובות מ, א)

והענין למעלה הוא, דהנה ההבדל בין ב' מיני העבדים הוא, דהעבד שעובד עבודה גרועה כמעשה מחט וכחטיבת עצים, הרי אין זה מכבוד האדון לעשות מעשה מחט בעצמו או לערוך שולחן וכדומה כו', וכשעבד עושה אותה הוא עובד מה שהאדון בעצמו לא היה יורד מגדולתו כלל לעשותם, וזה נקרא עבד עני שנהנה מיגיע כפו וטורח עבודתו שהמלאכה גרוע היא מערכו ומהותו כו' ומקבל שכר עבודתו בעתים הטובים כו'. אבל עבד הב' הוא במלאכות דקים ושכליים שהאדון בעצמו היה עושה אותם, כמו נוקב מרגליות ואבנים טובות וכדומה, שהמלאכות הן נכבדות שהאדון יתעשר מהם כו', וכשהעבד עושה אותם הנה זה יקרא עבדו, פירוש משלים העבודה שהיה האדון בעצמו עובד והוא נעשה במקומו.

ועתה יובן הענין בהיות כי מתחלת ההשתלשלות של הנאצלים מהמאציל היה חסד חנם כמו שכתוב כי חפץ חסד הוא, ואחר כך צריך אתערותא דלתתא. והטעם הוא, כי שכל הנאצל שהוא מקור העשרה מאמרות שבהם ברא הקב"ה את העולמות הוא בחינת דיבור המאציל ואינו אלא בחינת עשיה לבד, והוא כמשל עבודה הגרועה כחטיבת עצים ומעשה מחט, וכמו ד"לאו אורחיה דמלכא לאשתעי במילין דהדיוטא" כמו כן ירידה גדולה הוא לעצמות הי' ספירות שבמאציל שיבואו בגילוי בשכל הנאצל, וצריך לזה עבד עני שיבא בשכרו לעבוד עבודה זו והיינו ענין אתערותא דלתתא בצעקה בתפלה בהתעוררות רחמים וקבלת מלכות שמים, שגורם בשפלות זו גם למעלה שיהיה ירידה ושפלות גדולה מן ההעלם לגילוי, וכמאמרם ז"ל במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו. והיינו על ידי שפלות עצמו בקבלת עול מלכות שמים שהוא בבחינת עול בהכרח ממש, שאינו רוצה כלל רק מכריח את עצמו בהכרח דוקא, והיינו במי שהאלקות מוסתר ונעלם בנפשו מאד ואינו מתפעל משום ענין אלקי כלל, והתיקון לזה הוא ענין קבלת עול בהכרח דוקא, וזהו עבד עני ואביון שאין לו שום רצון מצד עצמו רק הושע עבדך אתה אלקי כו'.

אבל העבד הב' הוא שעושה מלאכות נכבדות שהאדון עצמו היה עושה והוא במקומו, וכמו בנקיבת מרגליות ואבנים טובות, והיינו להמשיך בחינת גילוי אלקות בעולמות על ידי התורה ומצוות, והוא ענין העושר, שאין זה רק מה שמוכרח לבד לחיות וקיום העולמות, אלא בחינת עושר להמשיך גילוי אלקות בעולמות.

(על פי שערי תשובה לאדמו"ר האמצעי עא, א-ב. המשך תרס"ו ע' מב-מג)

לנקוב את הלב ולהמשיך בו את אור הקו

עבד נוקב מרגליות (כתובות מ, א)

והענין הוא כמו שכתוב נאוו לחייך בתורים צוארך בחרוזים, דפירוש צוארך בחרוזים הוא בחינת אבנים טובות ומרגליות מופרדים וקבועים ותלוים בחוט, שהחוט נכנס בהם ומחברם שלא יתפרדו.

והמשל למעלה הוא, התורה אשר יסודתה בהררי קדש בחינת חכמה עילאה דאצילות, ונתלבשה בענינים הגשמיים בשית סדרי משנה זרעים ומועד כו', דלכך נקראים אורחות הוי', שזהו כמו האורח והשביל שבו הולך האדם ממקום למקום רחוק מאד הימנו, כך התורה היא הליכות עולם, היינו המשכת החכמה תוך כל השתלשלות העולמות עד עולם הזה, וזהו הקול קול יעקב - יו"ד עקב, שהוא בחינת חוט המבריח מן הקצה אל הקצה, דהיינו אפילו בקצה האחרון שהוא רחוק מקצה הראשון לגמרי דהיינו בחינת עלמא דפרודא, נמשך קול והמשכה עליונה מלמעלה שיתחברו ויתייחדו גם הם ליחודו ית' כו'. וכן הוא במצות שנקראים ארחות הוי' שעל ידיהם נמשך אור א"ס ומתלבש בהדברים

הגשמיים ומחברם לאור א״ס ב״ה.

ולמעלה היינו המשכת בחינת הקו שנקרא (בזהר ח״ג קלד, א) חוטא יקירא קדישא, שמאיר ומתלבש בחכמה דאצילות ובעולם האצילות בכלל, שיאיר גילוי הקו גם בעולמות בי״ע, וזהו בחינת החוט המחבר כו׳.

אמנם ענין נקיבת האבן טוב הוא שצריך לעשות מקום חלל וכמו שכתוב ולבי חלל בקרבי, להיות כלי ריקן מחזיק המשכת אור א״ס ב״ה, שאין אור א״ס שורה ומתגלה אלא במי שבטל אליו במציאות לגמרי בבחינת אין ממש שלא להיות תופס מקום כלל ליש ודבר.

(על פי לקוטי תורה שיר השירים יג, א. המשך תרס״ו ע׳ מד)

מותר האדם מהבהמה

עורבא בעי בניה וההוא גברא לא בעי בניה ועורבא בעי בניה והכתיב לבני עורב אשר יקראו לא קשיא הא בחיורי הא באוכמי (כתובות מט, ב)

כשגדל מאכיר והאכ מוכנין לותן לכל מתחילתן לבניס ושוגין לותן (רש״י)

אני מיני שורביס יש אחד לבן ואחד שחור כדאוכח בפרק אלו טריפות גבי סימני שופות (תוד״ס שם בחיווכי)

והענין יובן ממה שאנו רואים למטה באדם בחינת מציאות נבדל מכל הברואים שהוא מושל בכל הברואים וכמ״ש וירדו בדגת הים כו׳.

והנה בענין זה נבדל האדם מכל שאר הברואים. שהאדם הוא בחינת פרצוף, כלול מעשר ספירות וכל המדרגות של כל הברואים, ואינו בבחינת מדרגה ומדה אחת מיוחדת לבד. אבל שארי הברואים יש לכל אחד מדה מיוחדת בלתי הרכבה מזולתו כלל, כמו שכתוב ואת כל עוף כנף למינהו כו׳ נפש חיה למינה כו׳. וכמו דרך דוגמא בעופות, הנשר טבעו רחמני על בניו, והעורב טבעו אכזרי, הנה לא יש בנשר הרכבה מאכזריות כלל שמטבע העורב, וכמו כן להיפוך, בעורב אין כלל מטבע הנשר שלא יש בו נטיה ממדת האכזריות אפילו כמלא נימא שיתגלה בעורב אחד פעם אחת רחמים.

וכמו שכתב הרמב״ם (בהקדמה לפירוש המשניות) שכל מיני בעלי חיים והאילנות יש להם פעל אחד בלבד או ב׳ פעלים כו׳ אבל האדם יעשה מעשים רבים משתנים זה מזה כו׳.

והשורש לכך הוא מחמת כי נבראו טבעם במדה אחת בלתי התכללות ממדות אחרות, והיינו לפי ששרשם הוא מעולם התהו שהיו הספירות זה תחת זה ולא היו בסוד פרצופים וקוין שהוא בחינת ההתכללות. אבל שרש נפש האדם הוא מעולם התיקון, וזהו נעשה אדם בצלמנו, כמבואר באידרא (קמא, ב) שבחינת עולם התיקון הוא בחינת אדם. ולכן מלבד שיש לו מכל העשר ספירות ג׳ שכליים וז׳ מדות, אף גם זאת בכל מדה מהמדות והשכליים הוא כלול גם כן משאר המדות, דרך משל באכזריות שלו כלול רחמנות, כמו אב המכה את בנו שהכאה זו אכזריות היא, והרי כלול בה רחמנות ואהבה, כי אינו מכה אותו אלא מפני אהבתו וחמלתו עליו, וכמו שכתוב חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחרו מוסר.

וכן על דרך זה בשאר המדות גם כלול בו מבחינת דומם צומח חי, הן בגופו שהשערות הן בחינת צומח, והן בנפשו כלול דצ״ח רוחניים האותיות הן בחינת דומם והמדות בחינת צומח כו׳, ולכן נקרא האדם עולם קטן. וכל זה הוא מחמת שנברא בצלם ודמות שלמעלה אדם דלעילא אשר הוא בחינת פרצוף, ופרצוף הוא קשר עשר ספירות, וכל ספירה כלולה מעשר ספירות.

אבל בבעלי חיים הם במדה אחת דווקא להיות שרשם מעולם התוהו. וזהו שכתבו התוס׳ שחיוורי ואוכמי הם ב׳ מינים נבדלים, יש עורב אוכם במראה והוא אכזרי, וכמו שכתוב שחורות כעורב שמורה על תוקף האכזריות כמבואר בגמרא עירובין (כב, א), ויש עורב לבן והוא רחמן, וזהו מה שכתוב והעורבים מביאין לו לחם דהוא בעורב לבן במראה ויש בו רחמים.

(על פי לקוטי תורה פרשת אמור לז, ג. ספר המאמרים תרס״ח ע׳ עו)

הגבלת חומש לצדקה – רק ל״מבזבז״

המבזבז אל יבזבז יותר מחומש (כתובות נ, א)

שאלו את האלוקי מורנו הרב ישראל בעש״ט נבג״מ למה הוא מפזר לצדקה יותר מחומש, והוא נגד מאמר חז״ל שאמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש?

והשיב הוא ז״ל דלשון מבזבז הוא מלשון ביזה, דהיינו מי שאינו נותן בשמחה רק כמו גוזל לנפשו, והוא עושה נגד רצונו לקיים מצות בוראו – לזה נתנו חכמים שיעור לבל יתן יותר מחומש. אכן מי שנותן בשמחה, ויש לו תענוג מזה שנותן – אין שיעור לדבר.

(רצוה הכהן פרק טז. לקוטי שיחות ח״א ע׳ 170)

לתיקון הנפש צריך לתת צדקה יותר מחומש

המבזבז אל יבזבז יותר מחומש (כתובות נ, א)

לפי שהמצות ניתנו לנו על ידי התלבשות במדת גבורה וצמצום, לכן רוב המצות יש להן שיעור מצומצם כמו אורך הציצית י״ב גודלין והתפילין אצבעים על אצבעים ומרובעות דוקא, והלולב ד׳ טפחים והסוכה ז׳ טפחים, והשופר טפח והמקוה ארבעים סאה, וכן במעשה הצדקה וגמ״ח בממונו אף שהוא מהעמודים שהעולם עומד עליהם אפילו הכי יש לה שיעור קצוב חומש למצוה מן המובחר ומעשר למדה בינונית כו׳.

וזה נקרא חסד עולם, פירוש חסד א-ל כל היום המתלבש בעולמות עליונים ותחתונים על ידי אתערותא דלתתא היא מצות הצדקה וחסד שעושים בני אדם זה עם זה, ולפי שהעולם הוא בבחינת גבול ומדה, לכן ניתן שיעור ומדה גם כן למצות הצדקה והחסד שבתורה כמו לשאר מצות התורה.

אך היינו דוקא לשומר התורה ולא סר ממנה ימין ושמאל אפילו כמלא נימא, אבל מי שהעביר עליו הדרך ח״ו, מאחר שהעוה דרכו לתת מגרעות בקדש העליון, שגרע ערכו בחינת המשכתו מה שהיה יכול להמשיך מבחינת אלקותו והארת האור מאור א״ס ב״ה אילו היה שומר התורה ומקיימה כהלכתה, הרי מעוות זה לא יוכל לתקן כי אם בהמשכת האור העליון שלמעלה מהעולמות ואינו מתלבש בהן, הנקרא חסד עילאה ורב חסד, לפי שמאיר ומתפשט בבחינת א״ס בלי גבול ומדה מאחר שאיננו מצומצם תוך העולמות אלא בבחינת מקיף עליהן מלמעלה מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, וכשהאדם ממשיכו למטה במעשיו אזי אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן כל מעוות וכל מגרעות שניתנו בקדש העליון, ומחדש אורן וטובן ביתר שאת ויתר עז בבחינת אור חדש ממש לכן אמרו במקום שבעלי תשובה עומדין וכו׳.

דהיינו, מעשה הצדקה וחסד בלי גבול ומדה, דכמו שהאדם משפיע רב חסד פי׳ ח״ס דלי״ת דהיינו לדל ואביון דלית ליה מגרמיה כלום ואינו נותן גבול ומדה לנתינתו והשפעתו. כך הקדוש ברוך הוא משפיע אורו וטובו בבחינת חסד עילאה הנקרא רב חסד המאיר בבחינת א״ס בלי גבול ומדה. ועי״ז נתקנו כל הפגמים שפגם האדם בעונותיו למעלה בעולמות עליונים ותחתונים.

ומה שאמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, היינו דוקא במי שלא חטא או שתקן חטאיו בסיגופים ותעניות כראוי לתקן כל הפגמים למעלה. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין, פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו כתיב.

(על פי תניא אגרת הקודש סימן י)

צדקה לבני הבית

אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת דרשו רבותינו שביבנה ואמרי לה רבי אליעזר זה הון בניו ובנותיו כשהן קטנים (כתובות נ, א)

היינו, שבנתינת מזון לבניו ובני ביתו לא יתן על דרך הטבע, כגוי אשר הוא גם כן מפרנס את בני ביתו מאהבתו אותם. ולא יחשוב בעיניו אלא כמקיים מצות הצדקה. וכוונתו בזה תהיה להדבק במדותיו מה הוא רחום כו׳, כמו שהבורא ב״ה מחיה את כולם אף על פי שאינו צריך להם, רק בחסדו הגדול הוא מהווים ומקיימם.

ואין זאת אלא שבמצוות הצדקה הקרוב קרוב יותר הן במזון והן בכסות, ולכן יש דין קדימה לבני ביתו, אך לא שייתן לבניו ובני ביתו מותרות, ולעניים כלל לא, כדקיי״ל במצוות צדקה, שאם העני זקוק להחיות נפשו הרי הוא קודם לקרוב שלא חסרים לו אלא מותרות בלבד.

(על פי תניא אגרת הקודש סימן ט. מאמרי אדמו״ר הזקן הקצרים ע׳ רא)

ה' שומר ואין מקום לדאגה

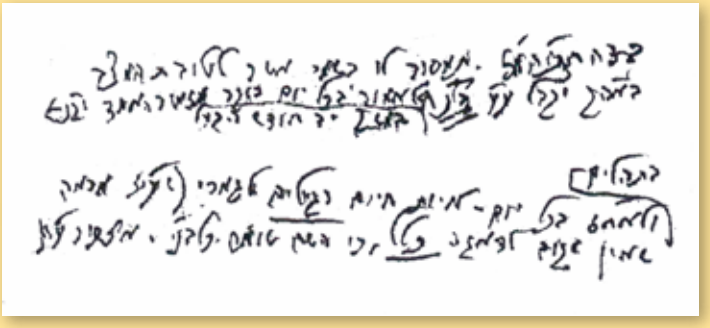
מענה הרבי אודות יהודי שחש חרדה כתוצאה מהמצב הביטחוני בארץ ישראל:

בדיקת התפילין והמזוזות.

תמסור לו בשמי אשר לטובת המצב בארץ הקודש יקבל על עצמו בלי נדר במשך י"ב חודש הבאים עלינו לטובה לאמור בכל יום מזמור האחד [=מזמור א] וק"נ בתהילים.

ולאחרי זה, בכל יום - לחיות חיים רגילים לגמרי (שעל ידי זה מראה שאין מקום לדאגה כלל, כי השם שומר כל בני ישראל).

אזכיר על הציון.

המשך מעמוד 11

ערכו להם קבלת פנים ומלך אנגליה בכבודו ובעצמו בא לראותם. העמידו את כל הילדים בשורות מסודרות וכולם הודו למלך על כך שהוא והממשלה שלו הסכימו לפרוש עליהם חסות ולהצילם. בתוך הטקס, פתאום ילד קטן קפץ ויצא מהשורה והתחיל לרוץ לכיוון המלך. הסדרנים צעקו: "הי! תחזור לשורה, אתה לא פועל לפי הפרוטוקול!" המלך ראה את אשר נעשה וסימן בידו שיתנו לילד לגשת אליו.

הילד בא והודה מקרב לב על כך על הצלתו אך תכף היתה בפיו גם בקשה: כדי שהחסד יהיה שלם, שהמלך יאשר גם להורים שלי ולכל המשפחה מעבר לאנגליה. המלך חייך ואמר לאותו ילד: "בסדר, כך יהיה". אותו ילד זכה להציל את משפחתו. בזמנו, כשהגרי"ט וייס סיפר את הסיפור הזה, הביאו כדוגמה לכך שיש לעם ישראל כוח שלא להתפעל מדברים שקורים בחיצוניות, ואם הדבר נדרש - יכולים הם לקפוץ ולהתחנן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, בלי לעשות חשבונות, ולבקש כל דבר שעל לבם. זו עוצמה מיוחדת שנתונה לעם ישראל.

סיפור נוסף שמעתי מגיסי, הרב אליהו זילברשטיין, המכהן כשליח במדינת ניו יורק. בילדותו למד פה באנטוורפן בישיבת 'עץ חיים' שבה כיהן הגרי"ט וייס כמגיד-שיעור. גיסי אומר שעד היום אינו יכול לשכוח את אהבתו לתלמידים. למשל, כשהיה נער ששאל שאלה והרב נהנה מאותה שאלה, כתב בצד הדף של הגמרא שלו את השאלות של הבחורים. כך חשו הבחורים כי מגיד השיעור הנערץ מעריכם וחוזר על השאלות שלהם בכל עת שהוא לומד את הגמרא.

צילום: מגזין הציבור החרדי

הילד בא והודה מקרב לב על כך על הצלתו אך תכף היתה בפיו גם בקשה: כדי שהחסד יהיה שלם, שהמלך יאשר גם להורים שלי ולכל המשפחה מעבר לאנגליה. המלך חייך ואמר לאותו ילד: "בסדר, כך יהיה"

הרב שמחל על כבודו

הסיפור האחרון עליו חשבתי שייך לכוחו הגדול בפסיקת ההלכה. הייתה כאן באנטוורפן משפחה שהתחילה להתקרב ליהדות, ופעם אחת הם באו אלי ושאלו שאלה בהלכה. השאלה הייתה די רצינית וכמו בהזדמנויות דומות ורבות אחרות, הלכתי לשאול בעצת הגרי"ט וייס. הרב היה באותו זמן עסוק מאוד אבל עצר הכול וחשב על השאלה, עד שפסק ואמר "כדאי להחמיר".

התקשרתי לאותה משפחה ומסרתי שהרב אמר שכדאי להחמיר. האישה לא הייתה מרוצה מהתשובה. היא טענה שהיא חוזרת בתשובה, וכבר מוכנה לעשות כל מה שהשי"ת אומר, אבל היא רוצה שהתשובה תהיה ברורה. לא "כדאי"; אם אסור - אסור, ואם מותר - מותר. היא עמדה על כך שהרב יבדוק וישיב ברורות. היה לי מאוד לא נעים, אבל אזרתי אומץ ואמרתי לו להגרי"ט בדיוק כל מה שהיא אמרה לי.

הרב כל כך הודה לי ועל אתר ביקש שנביא שוב את השאלה, ואז ישב וחשב ובדק במשך זמן רב, שעה או חצי שעה. לבסוף התקשר ואמר שוב: "אני כל כך מודה לכם. באמת נכון וחשוב לפסוק בבירור. עכשיו בדקתי טוב יותר ובאמת זה מותר". כשלעצמי ראיתי בזה גדלות מיוחדת. אמנם טענו כנגד מה שאמר בתחילה, אבל לא זו בלבד שלא נפגע חלילה וחס אלא אמר תודה פעם ופעמיים וישב לבדוק שוב.

עלינו ללמוד מדרכיו, מההתמדה העצומה בתורה, מהמידות ומהעדינות המיוחדת שלו ובייחוד מהיחס הטוב לכל יהודי, וגם לאנשים רחוקים מהיהדות שהיו באים אליו לא אחת. תמיד דיבר כל כך בעדינות וקיבל כל אחד במאור פנים.

יהי רצון שנזכה בקרוב לגאולה שלמה ולתחיית המתים, אמן כן יהי רצון. ■

חדש

כל ספרי 'מעיינותיך' וגיליונות 'כי קרוב'
מחכים לכם בכל סניפי רשת 'אור החיים' ברחבי הארץ

ירושלים: ירמיהו 13. שאולזון 49 הר נוף. הפסגה 45 בית וגן. בר אילן 4. חבקוק 2. **בני ברק:** רבי עקיבא 152. רבי עקיבא 68. הרב כהנמן 64. נחמיה 28. אהרונוביץ 12 מרכז רימונים. **בית שמש:** יהודה הנשיא 6. נחל ניצנים 3. **מודיעין עילית:** חפץ חיים 7. שדרות יחזקאל 2. **אשדוד:** יהודה הנשיא 8. הורקנוס 8. **ביתר עילית:** הר"ן 9. **אלעד:** יהודה הנשיא 94. **פתח תקווה:** רוטשילד 75. **נתניה:** משה הס 18. **נתיבות:** הרמב"ם 13. **חיפה:** מיכאל 27.